

felvidék

előretölt

helyőrség

IRODALMI-KULTURÁLIS MELLÉKLET

vezérsvers

Gágyor Péter

Az elmúlás
gyengéd bája

(Búcsú Grendel Lajostól)

Mondják, az idő érted,
benned, s ellened múlik,
érted-e ezt a talányt?
Lajos, mi látszik onnan?
A világon túlról, hol végtelen
a magány.

Homokszem vagy te is
a homokóra torkán,
igen, az voltál, azok vagyunk.
Ott fetrengünk a homok-
kupacban,
egykor két porszem
a porszemek között,
majd elárvulunk,
és mindenütt szaharai vihar.
Az ember teste, lelke,
ábrándjai,
minden kincse porból vétetett,
dajkálnak múltunk titkai,
a vigasztaló vétkek.
(Most meg tehetetlenül
fecsegek,
s erre nincs bocsánat.)
Voltunk az együtt remegő
kupac,
mint sorsgolyók a
szerencsekerékben,
s mondtad: közel a garat.
Ugyan, édes jó Lajosom
(a válaszom oly suta volt),
pont két évvel vagy fiatalabb!
És nem segített a süket duma,
hogy az idő nem filozófiai

faktor,
hiszen az maga az irónia!
Maradt az örök érvényű egykor
épült homokvár, az idő háza.
A jelen, a jövő csak káprázat,
szövegeidből néhány sor,
mondat, szó, jelző és ige
belénk ragad, mint
mozdulataid emléke,
s bár közelít a garat,
kapaszkodunk még a reménybe.
Írhatnék közhelyeket:
jó mulatság, férfimunka volt,
valódi emberi tett.
Közben a barátom megholt,
ez volna hát az idő kegye,
akár az olcsó bölcsességek
a vacak mesékben...
és mit kezdhetek vele?

4	Fiala Ilona – Mi a nevem	9	Abafáy-Deák Csillag – Szemle	11	Tőzsér Árpád – Esterházy János, mint metafora és mítosz	14	Juhász Eszter – Annuska
---	-----------------------------	---	------------------------------------	----	--	----	----------------------------

Triptych II,

fordulópont

„MENTSÉTEK MEG LELKEINKET!”

Nagy Attila

Számomra március mindig is a legszebb hónapok közé tartozott. Eszmélésem óta bennem élő százféle íze és illata, mosolya és vihara, kamaszkorom összes szerelme réved fel bennem. Átjár, felráz, megigéz az élet ébredésének milliónyi, aprócska mozzanata.

És idusa okán a márciusok mindig is „egyszerű” hőseimé voltak s lesznek – bennem és világomban.

Még most is, pedig néha úgy tűnik, hogy XXI. századunk nagy „pestise”, a Covid-19 idején a távolba vész minden ünnep.

Megtorpant a világ.

A hihetetlen megálljt viszszafojtott, döbrent csend öleli még mindig. Fellazult társadalmunkban először aggódva torlódtak egymásba, később meglassú, lomha letargiával folytak egybe a hétköznapiak, a hétvégék, az ünnepnapok. Még a nyughatatlan, kitágult virtuális világ sem bírta szétfeszíteni a valóság négy elszürkült falát.

De március erős.

Szent szépsége, melege reményt ad és munkát. Felelősséget.

Néha, amikor megérintem a templom hűvös falát, úgy érzem, mintha felélednének a benne rejtőző erek. Ahogyan elidőz a kezem a századok szavait befogadó levelek felett, szinte hallom a tollak sóhaját, ahogy tintájukat felissza új otthonuk.

Ott van előttem a kiterített,

betűkbe öltött néhai világ, s én, a századokkal későbbi, e szavakra figyelek. Lehunyt szemem hártáján tájak, alakok tűnnek, sorakoznak elő.

Nem nagyvárosok zajai, megható és felemelő pillanatai törnek utat, hanem kicsinyke csallóközi falvak, maroknyi, két-három utcányi „városok” sáros mindennapjai.

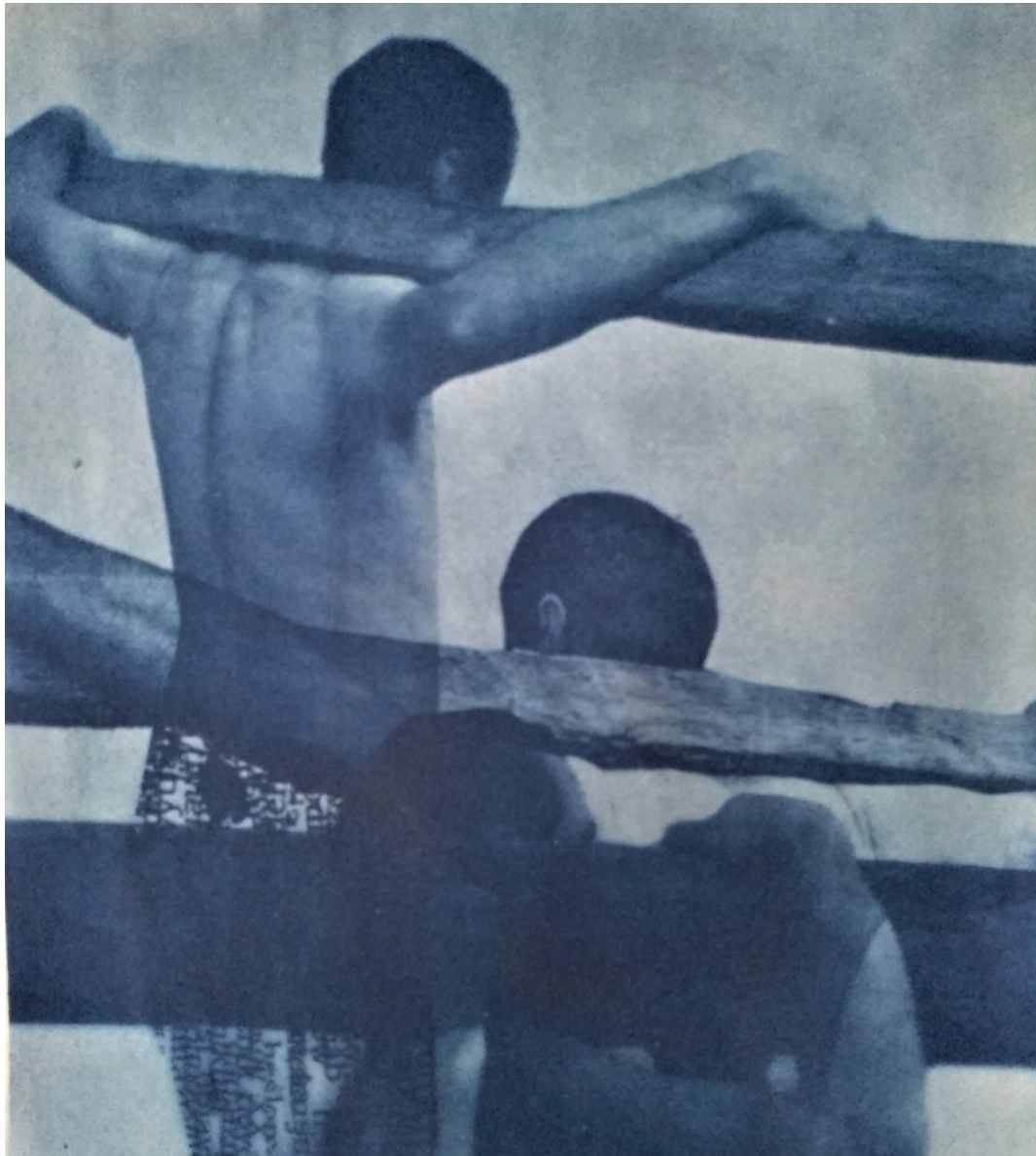
S a rácsodálkozás, hogy ebben a hajdan még vizes-lapos, nádas, a Duna millió ágától felszabdalt, patakocskákban burjánzó világban is milyen erővel lüktetett végig 1848 márciusának szívdobbanása.

Birtokos, pap, postamester, tanító, ügyvéd, jegyző, mésszáros, bognár, pék, varga, lakatos, csizmadia, gombkötő, szűrszabó, kötélverő, földműves, kovácslegény, zenész, nap-számos – olvasom a szerdahe-lyi, újfalu, nemesszegi és tejedi nemzetőreink, honvédeink foglalkozásait.

Kondé, Bertalanffy, Gálffy, Babirák, Mihálcsek, Mészáros, Pápai, Mihályfi, Loóg, Zsitvay, Krascsenits, Szelle, Takácsy, Szighethy, Deák, Orosz, Mátis, Tilovits, Derzsi, Banyák, Sárközi – sorakoznak elém a nevek.

És a felismerés, hogy mellettük hány meg hány nevet, lelket nyelt el a feledés homálya, mert az utódok restsége elfecsérelte emléküket.

Az egykori mindennapok apró kis szolgálait, névtelenné vált hőseit betemeti a por.

Passió 8

Már fejfaik mellé sem borulhatunk – rendszerek, országok marták fel nyughelyüket.

Az emléküik mégis idefénylik. A szívünk felett viselt ko-

kárdánk ezért ma nem csupán az összetartozásunk jelképe, hanem tiszteletadás a múlt homályából felemelt hőseink számára.

Jelzés ebből a világból feléjük, hogy tisztelettel, alázattal és hálával emlékezünk rájuk.

Hogy megmentjük lelküket.

vers

Balázs F. Attila

A rúgás

ma Vian a cigány fuvaros lova jutott eszembe reggeltől estig egyedül húzta a rönkökkel megrakott szekeret az állomás és a tűzfát vásárló kuncaftok lakcíme között a korbácsütések nyomai mint zebracsíkok futottak végig a ló combjain és hasalján csipás vérekes szeme folyton mozgásban volt készen állt mindig az ütéssel jelzett indulásra bőre és izmai állandó remegésben jártak a legyeket űzte így vagy csak a félelem a folytonos stressz ingerei voltak gyermekként ezt nem tudtam megítélni hetek óta esett az utakon térdig ért a sár akkor még csak a főút volt aszfaltozva a traktorok és teherautók mély árkokat ástak az út közepébe néhol meggyúlt a víz amit a járművek a járókelőkre fröcsköltek a bükkfával megrakott szekér el-elakadt a kerekek küllői nem látszottak csak csöpögő sárkerekek mozogtak

hol gyorsabban hol lassabban majd belesüllyedtek tengelyig az iszapba Vian ijesztő fejhangon biztatta a megfeszült izmokkal iparkodó lovat a korbács megállás nélkül hasította az állat bőrét a kiserkenő vértől piros lett a korbács orrán és száján csorgó nyálát mohón itta a ragadós föld fújtatva és fájdalmas nyerítéssel tiltakozott a sárba ragadt szekér nem akart mozdulni hiába feszült neki minden erejével a korbács egyre szaporábban csapott le a szidalmazás egyre durvább lett Vian megfogta a kantárt és húzta csak húzta a zablá elszorította a ló orrjáratát levegőt is alig kapott szeme kiguvadt szájából és orrából a váladék a gazda eltorzult arcára fröccsent az elengedte a kantárt és a ló hasát kezdte korbácsolni örült elszántsággal az ugrott egyet a hám megfeszült

hátsó lábai megcsúsztak az első megbicsaklottak teste csattanva elterült a pocsoltyában Vian gyűlölete és elkeseredése ekkor tetőzött a fetrengő állatot káromkodva verte rugdosta az még megpróbált felállni de ereje elszállt fújtatása is egyre gyengült feje a sárban egyik szeme látszott csak nem tudom már felidézni mi volt abban a tekintetben csak azt tudom hogy sírni keztem és szégyelltem ezért magam a nagyfiuk nem sírhatnak még láttam ahogy elveszti a fényét az a szem amit soha nem felejték és akkor rúgott még egy utolsót a ló Vian elterült a habos sárban káromkodott akkor is amikor kihúzták szikár testét a latyakból

AMIKOR A TUDAT TÁGULNI KEZD

Beszélgetés a hetvenöt éves Kovács Magdával

Nagy Erika

Kovács Magda lelkében őrzí nemcsak a derűt, hanem a tisztaságot, a szépet is, a szeretettel együtt, s ezt műveiben továbbadja nekünk, olvasóknak. Gömőri családjában többen is kiváló elbeszélők voltak, ezekből a szókinsben csodálatosan gazdag elbeszélésekből táplálkozott később ő is, novelláiban, meséiben egyaránt.

– Köztudott, mivel nyilatkoztad, hogy rendhagyó írószerűségnek tartod magad. Írásaid a magyar irodalom legjava közé tartoznak, mégis ritkán írsz, publikálsz. Mi ennek az oka?

– Ezt nehéz megmagyarázni, ugyanis én mindig azt vallottam, nem kell mindenáron írni. Viszont úgy gondolom, ami kikíváncozott belőlem, azt mindig papírra vettem. Amióta a férjem, Bárczi István meghalt, valahogy nem tudok a gép elé ülni, hogy leírjam a fejemben lévő gondolatokat. Számtalan történet kering bennem, de ez most nem megy. Talán majd egyszer. Én gondolatban

is nagyszerűen tudok írni, sőt újra és újra átírni, csiszolgatni egy-egy művet.

– 1966-tól jelen vagy az irodalmi életben, első szövegeid az Irodalmi Szemle Vetés rovatában jelentek meg. Az 1972-es Fekete szél című prózaantológia címadó novellájának a szerzője vagy. Hogy látod, milyen volt abban az időben fiatal, pályakezdő írónak lenni?

– Nem lehet okunk panaszra, mert az akkori nagyok, ha észrevették, hogy egy tehetséges fiatal bontogatta a szárnyait, ott voltak mellette mindenféle támogatással, tanáccsal. Mellettünk álltak fejlődésben, érvényesülésben egyaránt. Soha nem felejttem el, hogy Cselényi László, aki felfigyelt ránk, mennyire ösztönzött bennünket, többek között drága barátnómmal, Mikola Anikóval együtt. Laci a szó szoros értelmében olyan volt nekem, mint a bátyám. Ha kellett, szidott, ha kellett, dicsért. Mindig felrázott bennünket, ha látta, hogy több van bennünk, mint amit nyújtunk. Természetesen a szidás is az érdekünket szolgálta, nem

hagyta, hogy ne vessük papírra mindazt, ami bennünk volt.

– Mindig rajongva beszélsz szülőfaludról, a Tornalja közelségében lévő Lőkös községről. Annak idején, amikor Pozsonyba költöztél, nehéz volt az elválás? Nyilván kárpótlott egy tágabb világ, ahol megnyíltak előtted a kapuk.

– Imádtam a szülőfalumat, az ott élő embereket, de egy idő után azt éreztem, hogy mennem kell. Az én szüleim egyszerű, természetes intelligenciával megáldott emberek voltak. Tudták, hogy menni akarok, így nem beszéltek rá a maradásra, pedig nagyon szerettek. Talán éppen ezért. Bár volt egy pillanat, amikor ha az édesapám arra kért volna a búcsúzásnál, hogy maradjak, talán megteszem. De ő nem mondta, amiért hálás vagyok neki. Akkoriban a tudatom tágulni kezdett, túl szűknek találtam a közeget, amelyben éltem. Elköltöztem Pozsonyba, ahol belecsöppentem egy olyan szellemi világba, amelyik mindig is vonzott engem. Rengeteg baráttra tettem szert, akiknek köszönhetően kicsiszolódtam.

– Első köteted, az Én, a csillagbognár 1978-ban jelent meg, majd az 1981-es évben áttértél a mesékre, amelyek nemcsak a gyerekeknek nyújtanak élvezetet. Miért kezdtél el mesét írni?

– Az első könyvem talán soha nem jelenik meg Cselényi László nélkül. Ennek érdekes története van: egy alkalommal, amikor Laci nálunk volt, a fiókból felmarkolta a benne lévő kéziratokat és elvitte magával. Átadta a gépirónőnek, aki szépen legépelte mindent, válogatás nélkül. Így történt meg, hogy a kézírathalmaz közé került a férjem egyik írása is, aminek köze nem volt a szépirodalomhoz. Gondolta is magában, milyen fura egy novella ez, de ő tette a kötelességét becsülettel. Ezen persze jót derültünk, és természetesen nem került be a könyvbe. A kötet megjelenése után nehezen tudtam kezelni a róla szóló kritikát, kissé megriadtam, s egy darabig nem is mertem írni. Nem mintha rossz kritika lett volna, csak megriasztott, hogy rólam írták. Ez többször is előfordult velem. Ilyen voltam akkoriban. Mesét először a lányomnak írtam, amikor kicsi volt. Egy idő után már minden

meglévő mesekönyvet felolvastam neki, így rögtönzött mesékkel elégittem ki az igényét. Amikor elkezdtem egy-egy történetet, fogalmam sem volt, mi sül ki belőle, és a végén mindig egy szép kerek történet született. Aztán leírtam a meséket, s a könyvek is megjelentek, de soha nem gondoltam arra, hogy ezek a történetek csak a gyerekekhez szólnak. Nem fogom magam vissza meseírás közben, magamból táplálom mind egyiket. A szülőfalumból hozott mesevilág belém gyökeredzett örökségként. Szeretek írni a gyerekeknek, főleg a csodálatos magyar nyelvünk miatt. Dús a mi nyelvünk, burjánzik. Egyedülálló nyelv. Tudatosan írok. Szépen, szép nyelvezeten, nem egyszerűsítom, nem szűkítem le a szöveget. Amikor írok, akkor a történettel együtt élek és szépen alakítjuk egymást. Összesen ennyi a tudatosság bennem.

– A Nő hetilap riportere is voltál. Milyen volt ez az időszak számodra?

– Ez egy csodálatos korszak volt az életemben, nagyon szerettem riporterként dolgozni. Dobos Lászlónak köszönhetően kerültem be a csapatba, vadóc, miniszoknyás, vékony testalkatú nőként. Voltak, akik ez alapján ítélték meg. Páran azt gondolták, milyen rövid a szoknyám, olyan rövid az eszem is. Szerencsére hamarosan rájöttem, a kettőnek nincs semmi köze egymáshoz. Megszerettek, befogadtak, aki meg nem szeretett meg, az egyszerűen csak elfogadott. Mindig is könnyen barátkozó voltam, szerettem ismerkedni, beszélgetni. Nem riadtam meg semmitől, ha kellett, busszal, vonattal indultam riportra, nálam ez soha nem volt akadály. Csodálatos kollégákkal dolgozhattam együtt.

– Férjed, Bárczi István a költészet terén alkotott marandót, lányod, Bárczi Zsófia pedig egy idő után prózában lett elismert író. Három ismert ember egy családban ritkaságnak számít.

– Erre már én is sokszor gondoltam. Csodálatos érzés volt, amikor író-olvasó találkozóra hívtak egy iskolába, ahol megláttam a képeket a falon. A férjem, lányom és jómagam is rajta voltunk. Zsófia egyetemistaként gyakran felhívta édesapját, ha írt valamit, például Mécs Lászlóról, és kikérte a véleményét. Bizott apja értékítéletében, aki nagyon büszke volt rá, és mondogatta is gyakran, hogy ez a lány már most sokkal jobban ír, mint mi ketten együtt. Természetesen Zsófia meghallgatta az édesapja véleményét, de soha nem dolgozta át az írásait. Miért is tette volna, amikor önálló, értékes gondolatai voltak már akkor is.

– Egyszer azt nyilatkoztad: „Annyira gömőri vagyok, hogy talán összesűrűsödött bennem valami Gömörből. Ha semmi mást, ezt szeretném az utókorra hagyni. A lelkét Gömörnek.” Hogy állsz ezzel az adóssággal?

– Mérföldtlenül sokat köszönhetek Gömörnek. Nem kellett mást tennem, mint figyelmem az ott élő embereket, szüleimet, és magamba szívtam a hallottakat, amelyekből később építkeztem. Igen, megígértem, hogy a különleges családom történetét papírra vetem, rajtuk keresztül bemutatva Gömört, mert megérdemlik az őseim, hogy örökölni hagyjam az utókornak. Nekik köszönhetem többek között azt is, hogy dús fantáziával jöttem a világra. Sajnos eddig még mindig csak ígéret maradt. Ezt még meg kell írnom. Gömör lelkét.

Torony

novella

MI A NEVEM?

Soha többé! – ez volt Anita reakciója. Férje már vagy hatodszor kiáltott a fürdőszobából:

– Gyere, mosd meg a hátam!

De hiába. Anita nem mozdult. Nem, nem, és nem! Csak ennyit mondott magában. Közben összegezte az elmúlt évek idevágó mozzanatait. Több mint tíz éve házások, az még testvérek között is minimum háromezer-hatszáz hátmosás. És akkor még nem számította bele azt a jó három évet, amit együtt éltek le azelőtt, hogy egybekeltek volna. Minden áldott nap: mosd meg a hátam. Már-már úgy érezte, ez a neve. Mert ugye, a férje sose szólította a nevén. Jó, talán az elején. De később már megszólítás nélkül mondta a felszólító mondatot. Anitát kezdetben ez nem zavarta. Szívesen szappanozta és dörzsölte a megtermett férfi hátát. Kacsaringós utakat rajzolt a habokba, majd vízszintes és függőleges csíkokat, a bordáin bukdácsolt, a gerincén botladozott... Ő nagyokat nyögdecse a keze alatt. Élvezte a rögtönzött masszázst, jólesett neki élettársa apró, de erős kezének kellemes dögönyözése. A legelső alkalom után rögtön másnap is kérte a figyelmességet, és annyira rákapott, hogy azóta minden este elvárja.

Anita meglegelte, hogy a masször szerepét játssza. Ő sose kérte férjét, hogy mossa meg a hátát. Nem is tudja, miért. De ha nem kérte az elején, később már valahogy furcsának találta volna, hogy egyszer csak észébe jutott. De úgy rémlik, mégis egyezkedett vele egy alkalom-

mal. Hátmosás közben mondta a férjének: aztán majd te is megmosod az én hátamat. Igen, volt egy ilyen eset. De mire ő a kádba került, a férje elaludt.

Maga sem tudja, mi ütött belé, hogy most nem rohant a fürdőszobába. Eddig sem volt ínyére ez az esti rítus, de most egyszeriben kővé dermedt, amikor meghallotta a hívást. Nem mozdult. Csak ült a tévé előtt, föl sem fogta, mit adnak, a gondolataiba mélyedt.

A gyerekek már alszanak. Az jó. Végre nyugalom van a házban. Férje még legalább fél óráig áztatja magát, s ha szerencséje van, többször nem hívja már. Ha igen, hát pechje van. Ezen túl nincs simogatás, nincs dörzsölés, locsolás. Elég volt! Több mint tíz év, mindent összevetve majdnem tizennégy. Naponta legalább tíz perc. Leszámítva azt a néhány napot, amikor elfelejtett hazajönni, és azt mondta, bent alszik a munkahelyén, a sarokkanapén, amelyet a vendégeknek tartanak fenn. Ez négy éve történt. Akkor Anitának meg se fordult a fejében, hogy férje palira veszi. Még sajnálta is, hogy az új megrendelés miatt annyit kell túlóráznia. Biztonságos programot kellett kidolgoznia a csapatával együtt az egyik bank számára. Arról sem tudott, hogy a bankoknak megvan a maguk IT-s csapata, külsősökkel csak ritkán dolgoznak. A biztonsági programozást sosem bízzák kívülállókra. Szegény Péter, legalább lenne váltóruhája. Olyan kényes a tisztaságra. És attól kezdve ott lapult

Péter fiókjában egy tiszta alsó és zokni, a szekrényében egy tiszta ing – a biztonság kedvéért, hátha megint bent kellene maradnia. Adódott is néhány nap, amikor a táskájában hozta haza az előző napi ruhát, és újat kért tartalékba. Anita szorgalmasan bepakolta a fehérneműt, mosott, vasalt, csomagolt...

Akkortájt történt, hogy egyik alkalommal, amikor Péter kimaradt egy éjszakára, másnap a régi ruhájában jött haza a munkahelyéről. Anita furcsállotta: talán annyi ideje sem volt, hogy lezuhanyozzon és átöltözzék? Ez nem rá vall. Kérdésére a férj bárgyún nézett magán végig.

– Hát, valahogy nem jutott az eszembe... – hebegte. Anita pedig elnevette magát.

– Rosszabb vagy, mint valami öreg professzor – mondta. – Nem tudom, mi lenne veled nélkülem.

A férj elégedetten nyugtázta, hogy feleségének sejtése sincs róla, hol töltötte az elmúlt pár éjszakát. Hálásan pillantott gondos feleségére, és meg is toldotta egy-két rögtönzött dicsérő szóval: – Mindig is tudtam, hogy téged kell elvennem, hogy veled lesz tökéletes az életem.

Anita valahogy a zsigereiben érezte, hogy ezek a mézes-mázas szavak felettébb mesterkéltek. Férje gyakran alkalmazott ilyen szótárt, de eddig nem zavarta őt a szavak tartalma. Akkor azonban nagyon. És teljesen váratlanul, szinte a semmiből hallotta újra férje szavait, amelyeket a nászéjszakájukon mondott ki. Nem volt az igazi nászéjszaka, hiszen több mint három éve éltek már együtt, és csaknem félidős terhes volt, amire megtartották az esküvőt. De férje, aki ragaszkodott a romantikus (ő talán azt hitte) megnyilvánulásokhoz, az esküvőt követő éjszakán magához vonta az arát, mélyen a szemébe nézett, és könnyes szemmel azt mondta: – Ha egyszer képes lennél megcsalni, akkor ahhoz is legyen erőd, hogy itt hagyj!

Anitának az jutott az eszébe: miféle marhaság ez, miért kellene, hogy megcsaljalak? Akkor teljesen úgy gondolta, hogy hűtlenségről az ő esetükben szó sem lehet. Magából indult ki, de férjéről is így vélekedett. Látta, hogy ő válaszra vár. De hát mit lehet erre válaszolni?

– Nem mondasz semmit? – kérdezte az újdonsült férj, miközben kémlelő tekintettel méricskélte az ifiasszonyt.

– Mit mondhatnék?

– Arra felelj, meg tudnál-e csálni? Ha igen, itt kell, hogy hagyj! Örökre, mindörökre.

Micsoda szavak! Szavak, szavak... – gondolta magában Anita. De tudta, Péter addig nyagatja őt, amíg nem válaszol.

– Jól van, rendben – mondta.

– Mi van rendben? – kérdezett vissza Péter, és mint ilyenkor szokta, most is erősen ráncolta a homlokát. – Hogy megcsalsz?

– Dehogy! Csak az, hogy ha majd netán megcsallak, akkor el is hagylak. Jó lesz így?

Péternek újra könnyek szöktek a szemébe, és elégedetten nyugtázta, hogy a nászéjszakájukon ilyen szépen megbeszéltek kettőjük dolgát. Anita pedig arra gondolt, hogy ezt Péter valamilyen regényben olvashatta, vagy valamelyik rokonlelkű nagybátyja mesélte neki egykori érzelmdús esetét.

Akkor, négy évvel ezelőtt akaratlanul is ez a kis jelenet jutott az eszébe, és hiába igyekezett elhessegetni, nem tudott szabadulni attól az agyában kivetített képtől. Több napon át rágódott ezeken a szavakon, és nem tudta, mire vélje a múltból előtörő emléket. Nem foszlányokban jött elő a kis történet, hanem teljes egészében, az elejétől a végéig. És a díszletet is látta maga körül. A levetett menyasszonyi ruhát, a fehér szandált, amely alaposan feltörte a lábát, vőlegénye ruháit, a szék támláján szépen elsimított nadrágot és zakót, a vakítóan fehér inget, a nyakkendőt... Három vagy négy napig foglalkoztatták ezek a gondolatok. Nem sokkal ezután, amikor az esti teendőit látta el – a második, fél éves kisfiát készítette alváshoz –, ismét rázúdultak a nászéjszakán elhangzott mondatok. Mindkét gyermekét elrendezte, és amikor ők már elégedetten szuszogtak az ágyukban, férjéhez fordult. Az éppen a megmaradt kenyérével törölgette a tányérjáról a gulyás levét: egy cseppet sem hagyna kárba veszni, olyan ízletes, senki se főz így, mint ez az Anita. Meg is kellene neki mondaní. Igen, majd egy megfelelő alkalommal megmondja neki...

– Emlékszel, mit mondtál nekem a nászéjszakánkon?

Péter meglepődött az asszony szavain:

– Nem tudom, mire gondolsz, több mindent is mondtam.

– Arra gondolok, amikor azt mondtad, ha egyszer képes lennék megcsalni téged, akkor ahhoz is legyen eröm, hogy itt hagyjalak.

Péter kezében megállt a gulyáslével átitatott kenyérdarab. A lé visszacsöpögött a tányérra – arra még a legforróbb helyzetekben is vigyázott, hogy ne

folymjon végig a karján, ne csöpöpenjen a nadrágjára vagy a pulóverére. Kereste a megfelelő választ. Közben azon törte a fejét, hogyan szerezhetett Anita tudomást a kapcsolatáról.

– Kérdeztem valamit! – sürgette a felesége. S már nem lehetett kétséges, hogy mindent tud, kár is tagadnia.

– Tényleg azt akarod, hogy elmenjek?

Anita kimeresztette a szemét. Úgy érezte, mintha egy kalapáccsal fejbe vágnák, és a kalapácsütés azt süvitené: na, végre, hogy megértetted!

Jó néhány hétbe beletelt, amíg Péter elhitette Anitával, hogy csak egy szerencsétlen félrelépésről van szó – úgy látszik, erre a helyzetre a nagybácsi nem adott útmutatást. Viharos hetek voltak ezek. Anita azt hitte, rászakad az ég. Nem bírta megemészteni, hogy a férje elkezdett valakivel. De valójában nem akarta, hogy gyermekei apja tényleg elköltözzék. Azt ugyan nem tudta, képes lesz-e vele ugyanúgy élni, mint azelőtt, s bár nem ment könnyen, de egy idő múlva megbocsátott neki. Továbbra is ellátta háziasszonyi teendőit, főzött, mosott, vasalt, takarított. A munkahelyén is helytállt, ahogy egy ügyes nőtől az elvárható. Csak tartalék fehérneműt nem csomagolt neki többé.

Minden arra vall, Péter soha többé nem futott más szoknya után. Tényleg hálás volt, hogy neje nem dobta ki otthonról, örült, hogy ilyen könnyen megúsza. Azóta az eset óta egyre inkább kivette a részét a házimunkából is. De az esti hátmosást azután is mindennap megkövetelte.

Ma este azonban nem került rá sor.

– Mi van, miért nem jöttél megmosni a hátamat? Fáj a kezéd? – és valóban örült volna, ha ez lenne az oka a mulasztásnak.

– Hozzám szóltál? – kérdezte a felesége csendesén.

– Hogyhogy hozzád, hát persze hogy hozzád.

– És én ki vagyok?

– Mi az, hogy ki vagy? – kérdezett vissza Péter a homlokát ráncolva, de azért egy kicsit visszavett a hangerőből. Roszszat sejtett.

– Úgy értem, van nekem nevem is, vagy csak úgy hívnak: Mosd meg a hátam?

– Jaj, ne izélj már, mi bajod van megint?

Anita ebben a pillanatban döntött: elválík. Nem mérlegelt, nem latolgatott, nem fontolgatott. Nem magyarázkodott, nem egyezkedett. De nem is tágított.

Passió 1

a Grendel-akta

A SZLOVÁK GREDEL 1.

Ardamica Ferenc már Grendel első könyvéről, az 1979-es *Hűtlene*kéről írt, Palócföld-beli recenziójában úgy vélte, s okkal, hogy az „nem mentes a mai szlovák gondolati próza hatásától sem”. A szlovák olvasók egyébként első ízben már 1976-ban, a fiatal szlovákiai magyar prózaírók *Biliard na pamät niekoľkých hrdinov* (Biliárd néhány hős emlékére) című, szlovák nyelvű antológiájában találkozhattak a nevével, melyben két novellájával, a Karol Wlachovský fordította *Légszomj*jal és *Mire lehullik a hóval* szerepelt. Ehhez kapcsolódó érdekesség, hogy nemzedéke bemutatkozó antológiájában, az 1972-es *Fekete szél*ben még hiába keressük a nevét, ami azt is jelenti, hogy miután első könyve, a *Hűtlene*k csupán 1979-es keletű, könyv alakban Grendel – íme, egy újabb érdekesség – előbb jelent meg szlovákul, mint magyarul. Mire pedig 1985-ben az *Éleslövész*etből, a *Galeri*ből és az *Áttétele*kéből álló, Magyarországon is nagy visszhangot keltett szabálytalan regénytrilógiájának harmadik darabja is megjelent, annak *Odtienené oblomky* című, s szinte azzal egyidejű együttes szlovák kiadása még ugyanazon év végén napvilágot látott, úgy, hogy annak fordítója, aki ez esetben is Karol Wlachovský volt, az *Áttétele*ken egyenesen kéziratból dolgozott. Ráadásul a könyvre a szlovák kritika és irodalmi élet is azonnal felfigyelt, amelyért fordítója a rákövetkező évben megkapta a legjobb műfordításért járó szlovák Ján Hollý-díjat, az író pedig az egyik legrangosabb szlovák irodalmi elismeréssel, a Szlovák Írószövetség Díjával jutalmazták. És itt megint csak megjegyzendő, hogy ez volt írónk legelső irodalmi méltánylása, mely nemcsak az alaposan megkésett Madách-díját, hanem a magyarországi kitüntetéseit is megelőzte. Amikor pedig az Irodalmi Szemle 1986. júniusi ankétjában néhány szlovák író megkérdeztek a csehszlovákiai magyar irodalomról, nemzedéke egyik kiugró tehetsége, Ivan Hudec egyenesen úgy nyilatkozott, hogy Grendel immár „nem csupán a szlovákiai magyar prózáé, mert ez az író már Európáé”, aki nélkül az ő irodalmuk is „egyszerűen elképzelhetetlen”. Egyidejűleg a Szlovák Írószövetség kritikai szakosztálya is vitát rendezett a könyvről, melyen azt a kor legjelesebb szlovák

irodalomtörténészei, kritikusai – Karol Rosenbaum, Ján Števček, Vincent Šabík, Viliam Marčok és Peter Zajac – méltatták, akik rögtön párhuzamot is vontak Grendel regényei és a szlovák próza bizonyos alkotói törekvései között, megállapítva, hogy azok „új hangot, új nézőpontot, új mondanivalót” hoztak a szlovák irodalomba, melynek „esztétikai és gondolati értékeik révén” azok is szerkesztés képezik. Írónk pedig ettől kezdve, alig néhány évvel indulása után, rövid idő alatt a szlovák irodalom, irodalmi élet, irodalmi gondolkodás teljes jogú része, szereplője, alakító tényezője lett. E folyamat első kicsúcsosodását egyik legjelesebb szlovák méltatója, Peter Zajac Grendel Pavol Vilikovskýval közös kettőskönyvében látja, mely a szlovák próza egyik legtekintélyesebb alkotójának szatirikus levélregénye, a *Slovenský Casanova* (A szlovák Casanova) mellett írónk hét új, az *Okno po eroitckých snov* (Emlékezteties erotikus álmok után) címmel egybefogott, ezúttal is Karol Wlachovský fordította elbeszélését tartalmazta, melyek úgy viszonyultak egymáshoz, „mint két, egymással szembe fordított tükör”. Megjegyzendő, hogy az *Okno po eroitckých snov* hét elbeszélése adja a csupán két évvel később, a budapesti Széphalom Könyvműhelynél 1993-ban napvilágot látott *Az onirizmus tréfáinak* a zömét, melyben azok a címadó kisprózások három darabjával és az *Egy valóságos világ alapításának nehézségeivel* egészültek ki. Azaz némi túlzással azt is mondhatnánk, hogy Grendel harmadik, a *Hűtlene*ket és a *Bőröndök* tartalmát követő novelláskönyve előbb jelent meg szlovákul, mint magyarul (vagyis ez utóbbi csupán annak *első magyar nyelvű, bővített kiadása* volna?).

A „szlovák” Grendellel, illetve írónk szlovák recepciójával ez idáig Görözdí Judit nagy ívű tanulmánya foglalkozott a legrészletesebben 2016-ban (*Grendel Lajos „szlovák” írói karriertörténete*), azt vizsgálva, milyen tényezők játszottak szerepet írónk szlovák részről történt „totális befogadásában”, vagyis abban, hogy írónk „nemcsak magyar, hanem szlovák írói karriert is befutott”. Illetve, hogy – Karol Wlachovský szavaival – az *Odtienené oblomky* óta írónkat állandó hely illeti

meg a szlovák irodalom történetében is. De a 20. század vége és az ezredforduló szlovák posztmodern prózájának részeként tárgyalja Grendel könyveit Zsilka (az adott helyen: Žilka) Tibor is (*Metafikcia v slovenskej postmodernej próze*), Peter Zajac pedig azzal kezdte Grendel életművének méltatását, hogy írónk annak idején „a szó szoros értelmében berobbant a szlovák irodalomba”. Hiszen trilógiájának szlovák kiadása egyszeriben nyilvánvalóvá tette, hogy a „szlovák irodalmi színtéren” az akkoriban épp második színrelépésükre készülő, korábban politikai okból hátrébb tolt Pavol Vilikovský, Rudolf Sloboda, Dušan Mítana vagy a teljesen félreállított Pavel Hruz és mások mellett személyében egy szlovákiai magyar szerző is megjelent. De ennél is sarkosabban fogalmazott Tőzsér Árpád *Az irodalom határai*ban 1998-ban, aki szerint Grendel „úgy lett része a »szlovák irodalmi kontextusnak«, hogy arra vissza is hatott. Bizony, a nyolcvanas évek szlovák posztmodern irodalma jóval szegényesebb lenne Grendel szlovákra for-

dított regényei és elbeszélései nélkül, s a szegényesebb kontextus valószínűleg a szlovák posztmodern próza jeleseiből [...] a műveit is szegényesebb jelentésekkel töltené föl”. Emellett az is tény vele kapcsolatban, hogy az 1980–1990-es évek fordulóján formálódó új szlovák prózaírónemzedék legjobbjai – Ján Litvák, Peter Pištánek, Pavol Rankov, de akár Václav Pankovčín és Balla – is, Görözdí Judit kifejezésével: „inspirációs forrásként” tekintettek rá és műveire. Azaz, mint Tőzsér idézett írásában megjegyezte, Grendel „úgy bizonyította be művei életképességét”, hogy „szinte iskolát teremtett a fiatalabb szlovák írók számára” is. Nem csoda hát, ha egyik-másik kortárs szlovák irodalomtörténeti összefoglaló is – annak fenntartásával, hogy műveit kizárólag magyarul írta – szlovák írónak tekinti, és munkásságát a szlovák irodalom részeként tárgyalja, mi több, ahogy Görözdí Judit írta vele kapcsolatban, egy „szélesebb szlovák kulturális közeg is magyar nyelven író szlovák írónak” tartja őt.

Ha pedig ezt vesszük, Grendel bizonyos értelem-

ben egyedülálló jelenség a (kortárs) magyar irodalomban, hiszen ismereteim szerint rajta kívül nincs másik írónk, aki mind műveivel és azok visszhangjával, mind pedig egész tevékenységével egyszerre két nemzeti irodalomnak is oly mértékben s egyidejűleg alkotóeleme, alakító szereplője tudott lenni, mint ő a magyarnak, illetve a szlováknak. Hiszen jelenléte a szlovák „irodalmi térben” nemcsak arra korlátozódott, hogy munkáit szlovákul is sorra megjelentették, hanem – személyesen is bekapcsolódva azokba – kora szlovák irodalmára, irodalmi életére is eleven hatással tudott lenni. Mert amit egy, Végl Lászlóval készített interjújában Károlyi Csaba Grendel kapcsán megállapított, hogy történetesen „Ritka az olyan »kisebbségi« magyar író, aki a maga országában benne van a többségi kultúra köreiben is”, s – mint Grendelt is – „egyránt méltányolja a szlovák, a szlovákiai magyar és a magyarországi szellemi élet”, az nemcsak „kisebbségi”, hanem „összmagyar” viszonylatban, a magyar írókra általában is igaz.

Tóth László sorozata VII.

Sebek

a könyv hónapja

MIT JELENT SZÁMOMRA A KÖNYV?

Amennyire egyszerű a kérdés, annyira nehéz a válasz. A könyv hónapjában viszont nem is létezik ennél aktuálisabb téma. Nehézségét elsősorban az okozza, hogy teljesen szubjektív a válasz. Egy érzelemmentes gép azt válaszolná, hogy összekötött fehér lapok, fekete nyomtatott kommunikációs szimbólumok sokaságával. Egy embernek, legyen az akár még olvasni nem is tudó óvoda, vagy már épp ezeket a szimbólumokat elsajátító iskolás, vagy akár egy felnőtt, nyugdíjas, orvos, tanár vagy író, mindenkinek mást jelent.

Vörös Bathó Éva
Óvónő, Víz Utcai MTNy Tuli-
pán Óvoda, Komárom

A varázslat jut róla az eszembe. Három szempontból határoznám meg. Az első az, amikor csak ki szeretnék kapcsolódni, és kezembe veszek egy jó könyvet, amely egy más világba repít, kizökkent a mindennapok mókuskerekéből, rabul ejt, a képzelet szárnyán barangolhatok az előttem megjelenő helyszíneken, történetekben. A második szempont, amikor tudást merítek belőle, akár szakmai, akár lélektani értelemben. Elgondolkodtat, megerősít, olykor átterel egy más gondolkodásmódba, szemszögbe, ami esetleg addig nem tűnt fel a mindennapi, berögzült gondolkodási és cselekvési sémák miatt. A harmadik szempont a kedvencem. Óvónőként napi szinten nyitok ki a könyveket, vagy tanulom meg belőlük az igazi „varázslatot”, ami nem más, mint a mese. A gyermek számára a felolvasott és élőszóval

elmondott mese sokrétűen fejleszti a képzeletét, szókincsét, logikai gondolkodását, oldja a belső feszültséget, formálja a személyiséget, figyelmet tart fent, amivel megtanul koncentrálni, mindezek együttese adja a gördülékenyebb óvodáskorváltást kisiskolásra. Éppen ezért kérek minden édesanyát, édesapát, nagymamát és nagypapát, csak napi egy mesét olvassanak rendszeresen a kicsiknek, addig a korig, amíg igénylik azt (még iskolás korban is)! Ha tanácsolhatnám, legyenek azok népmesék, mert eszenciájuk van, mint ahogy egy könyvnek illata!

Zuber Szilvia
HR, Furbify, Gúta

A könyv számomra terápia, ami kikapcsol, feltölt, ha szakirodalom, akkor tanít és tágitja a horizontom. Mindenképpen értékes és fontos eszköz, amivel többé válhatok. Mivel írni is szeretek, szókincsbővítésre szintén kiváló.

Lakatoš Hajnalka
Tanár, Stredná zdravotnícka škola- Egészségügyi Közepiskola, Rozsnyó

Borító, lapok, fekete betűk több száz sárgás vagy épp fehér oldalon, és mégis sokkal többet jelent mindennél. Menedék, kaland, szeretet, izgalom, ha épp arra van szükségem, bölcsélet, ami lendületet, hitet és erőt ad a másnaphoz. A könyv számomra azt jelenti, amit a focistának a labda, az úszónak a víz, a festőnek az ecset. Mindent. Ahogy nem létezhetnének oxigén vagy víz nélkül, úgy olvasás nélkül sem. Egyszerűen létszükséglet.

Hudár Zoltán
Tanár, Fábry Zoltán Alapiskola és Szakközépiskola Rozsnyó, a Gömöri Romológiai Kutató- és Kulturális Központ elnöke

Olvasás közben érzem azt, hogy jó helyen és időben vagyok. Ez az a tevékenység, ami nemhogy elfáraszt, épp ellenkezőleg, cselekvésre készítet, motivál és garantálja az állandó fejlődésemet. „Tanulni, tanulni, tanulni!” Mondhattam volna én is.

Neszméri Tünde
A Csemadok Nyitrai Területi Választmányának titkára, újságíró, Dunaújfalú

Gyermekkoromban édesanyám minden este olvasott nekünk, a testvéreimmel néha összevesztünk, melyik mesét szeretnénk hallani, olyankor anyukám részéről a kompromisszumos megoldás az volt, hogy mindegyikünk kívánságát teljesítette, bizony sokszor berekedt. Gyermekkori emlékem az is, hogy nagyszüleim minden este olvasnak, nem csoda, hogy én is a könyvek szerelmese vagyok. Ezt örökölttem, ezt láttam példának. Azt szoktam mondani, a gyerekeknél szinte mindegy, mit, csak olvassanak, hogy rákapjanak a művelődésre, mert minden könyv egy világ, amiben a szerzőn kívül én is ott vagyok, az én tudásom és tapasztalataim is, amiket egy regény által tovább bővíthetek, és színesíthetem a fantáziámat is. Nehéz megmondanom, melyik a kedvenc könyvem, azt is, ki a kedvenc író, mert több is van. Mostanában a kortárs írók műveit olvasom, és történelmi regényeket. Időnként egy-egy könyvhöz én is hozzájárulok, írásokkal, fényképekkel, vagy szerkesztői munkával. Számomra így kerek a világ.

Varga Emese
A Komáromi Jókai Színház művészeti vezetője, Komárom

Kevés dolog van, amihez annyira ragaszkodom, mint a könyveimhez, talán amiatt, mert a könyveket nem tárgyként kezelem. Folyamatosan van nálam olvasnivaló, ha nem kötetben, elektronikus formában mindenképp. A könyv számomra menedék, hű társ és tanácsadó, munka és szórakozás, múlt és jövő. Meghatározza hétköznapjaimat

Bese Bernadett

és ünnepnapjaimat egyaránt. Talán egyike azon „kellékeknek”, melytől embernek érzem magam.

Vincze Gábor
Egyházasságtalpolgármester, eladási asszisztens

A könyv szent tárgynak számít, az egyetemes kultúra egyik legfontosabb közvetítője. Ablak a világra, ami klasszikus papíralapon és elektronikus formában is ugyanolyan hatásos tud lenni.

Balga Zoltán
A Prágában élő magyarok lelképásztora, Prága

A könyv több mint illatos papírköteg, hasznos ajándék vagy éppen lefekvés előtti altató. A könyv más. A lélek szomját csillapítani óhajtó szerelmes, társ, barát, aki a maga teljes valóságában kitárulkozik előttem, megosztja velem mindenét. Rám bízva önmagát. Bensőséges önátadás ez. Így táplál, ha kell, vigasztal, vagy színezi fekete-fehér világomat. Őszinte elbeszélő, aki nem rejteget részleteket, nem torzítja vagy szépíti az emlékezetébe ágyazott történetet. A tudatomba ordítja a valóságot!

a könyv hónapja

A KÖNYVEK VARÁZSLATOS VILÁGA

Reczai Lilla

Kecskés Ildikó, az érsekújvári Anton Bernolák Könyvtár egykori munkatársa (1986–2020), a Szlovákiai Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnöke (2017–2020), jelenleg elnökségi tagja, egykori rendezvényszervező. A könyv hónapjával kapcsolatban mesélte el személyes tapasztalatait, a könyvekhez és a könyvtárhoz fűződő viszonyát, valamint azt is megtudtuk, ő miért és mit olvas.

– Milyen gondolatok fűzik önt a könyv hónapjához?

– Nemes, hasznos és fontos, hogy a könyvek megünneplésének, erőteljesebb köztudatba helyezésének egy egész hónapot szentelünk már hosszú idők óta. Szép emlékeim fűződnek a könyvek, így módon az olvasás, irodalom népszerűsítéséhez. Több évtizedet követően az idei az első márciusom, amikor már nem szeretett szakmámhoz kötődően gondolkodok márciusra, a könyv hónapjára, hanem sokkal inkább magánemberként. Kezdem azzal, hogy ebben nőtem fel. Édesanyám, a pedagógus és könyvtáros, hosszú évek során át erre a hónapra időzítette az új könyvek könyvtárába való megérkezését. Emlékszem egy olyan márciusra, amikor *A könyv hónapja van* címszó alatt megkaptam Fehér Klára *Lesz nekem egy szigetem* című könyvét. „Szigetet mindenütt lehet játszani. Az egész szoba tenger, és az ember bebújik az asztal alá, és az a sziget. Ott eheti a hajótörött a vajas kenyérét, és ott tanulhatja meg a holnapi leckét.” Édesapám szerint korai volt. Még nem birkózik meg vele – mondta. Tévedett. Avagy lehet, hogy pont ezzel a mondattal „billeltett be” az asztal alá. Nem

mintha engem győzködni kellett volna, hogy olvassak.

– Miért fontos már kisgyermekkorban elkezdni meséket/történeteket olvasni a gyerekeknek?

– Biztos ismerős a gondolat: a gyermekbe fektetett idő nem kidobott idő! Amikor a felnőtt mesét mond, felolvas a gyermekének, beavat. Bevezeti egy varázslatos világba, ami a gyermeket, ha jól, élményszerűen teszi, hosszan kíséri, segíti élete útján, lesz mire építenie az iskolás évei alatt. Az a szülő, nagyszülő, aki gyermeke számára még kisgyermekkorban megteremt a történetmesélés nyugodt perceit, sokat tesz annak érdekében, hogy gyermeke a későbbiek során ne a vágyai szinte azonnali kielégítésére fókuszáló emberré váljon. Azon túl, hogy az olvasás vitathatatlanul jó élmény, kaland, szórakozás, hozzájárul a saját képi világ kialakulásához, erősíti azt. A gyerekeket nagyon érdekli, mi történik másokkal. Ők még befogadóbbak. Egy történet nagyon sok mindent megmozgat és helyre is rakhat a gyerekekben, ha arra van szükség. A gyerek megszereti a könyvet, ha látja, tapasztalja, hogy a könyv a családjá, környezete életében jelen lévő érték. Az olvasás elsősorban magányos tevékenység, de nem zárja ki annak lehetőségét, hogy olvasási élményeinket másokkal is megosszuk. Erre bátorítom a fiatalokat, felnőtteket egyaránt. A hosszan virtuális digitális világban való tartózkodás következtében kialakult gyermeki magatartás hatása ma már mérhető. Lényegesen csökkent a bensőséges, személyes együttlétek száma. Nehéz elhúzni őket a gép nyújtotta világtól. Komoly erőfeszítésbe kerül lekötni őket más elfoglaltsággal.

– Manapság hogyan lehet népszerűsíteni az olvasást?

– Nem könnyű, de nem is lehetetlen. Tudjuk, érzékeljük, az olvasás utáni vágy az elmúlt évtizedekben alábbhagyott. Nem vitatom, lehet-e teljes értékű életet élni könyvekben rejlő gondolatok ízeleése nélkül. Bizonyára igen. Az viszont már egy más minőségű léthez vezet. Az olvasás, irodalom népszerűsítésére, a mindenkori értékkövetítés jól működő formáira való törekvés ma is jelen van az irodalommal hatékonyan

foglalkozók életében, illetve a könyvtári szakmában. Az már más kérdés, hogy az egyes könyvtártípusokra lebontva, mely könyvtárak könyvelhetnek el hosszú távon tartós sikereket, kik azok, akik lépést tartva a kor követelményeivel, tekintettel az olvasási szokások megváltozására, eleget tesznek a feladatuknak. Természetesen a legjobbak, leghatékonyabbak, a személyes találkozások, felolvasóestek, író-olvasó találkozók, könyvbemutatók, rendhagyó irodalmi órák, könyvtári foglalkozások, olvasótáborok most szünetelnek. Esetemben ilyen volt például hosszú éveken keresztül az *Irodalom Karnyújtásnyira*, a későbbiekben az *Irodalmi Korzó* elnevezésű, kávéházi beszélgetések, irodalmi, tudományos életünk figyelemreméltó alkotóival, képviselőivel való találkozások sorozata. Erről szóltak az óvodásoknak, alap- és középiskolásoknak szóló rendhagyó irodalmi órák, könyvtári foglalkozások könyvtári térben, illetve több esetben óvodákba, iskolákba, a régió más könyvtáraiba is ellátogatva.

– Milyen élmények fűzik önt az Egy falu – egy könyv mozgalomhoz?

– A mozgalom létrejöttének időszakában az érsekújvári könyvtár könyvtáros szaknácádója voltam és a Szlovákiai Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnökségi tagjaként tevékenykedtem. A könyvtáros kollégák, könyvtárfenntartók részéről többségében jók voltak a visszajelzések. Ma is időszerűnek vélem. Lehetőséghez mérten, újra átgondolva, meg kell ismételni. Folytatni azt a fajta tevékenységet, amit a Lilium Aurum Könyv- és Lapkiadó a könyv- és lapkiadás mellett közhasznú tevékenysége egyikeként, a Lilium Aurum Könyvklub megalapításával megvalósított. Célja az volt, hogy a szlovákiai magyar írók, költők és társadalomtudósok munkái Szlovákia magyarlakta településeinek könyvtáraiba bekerüljenek.

– Mekkora szerepe van a könyvtáraknak a mai világban?

– A könyvtár nem csupán könyvek tárháza, hanem különböző dokumentumok lelőhelye, a kultúra, művelődés, tanulás, szórakozás, találkozások, rendezvények színtere.

Szerepe van a környezetükben élők identitástudatának erősítésében. Az évek során a könyvtárak feladatköre, funkciói folyamatosan változtak. Bővültek szolgáltatásaik, a könyvtárosok kompetenciáinak sora. Tevékenységük sokrétűbb, mint egykor. A világban zajló történések újabb és újabb követelményeket állítottak a könyvtárak elé. Szerepvállalásaikban nyomon követhetőek a változások. Olvasást, irodalmat népszerűsíteni, úgy tűnhet, nem könnyű, de nem is lehetetlen. Könyvtáraink új kihívások kellős közepébe csöppentek. Annyi bizonyos, hogy fennmaradásuk érdekében nagyon kell igyekezniük.

– Mi az ön kedvenc műfaja, illetve van kedvenc könyve/írója?

– Több műfajt kedvelek. Hazai, anyaországbéli s világ-

viszonylatban is szép számmal akadnak szerzők, akiknek műveit élvezettel olvasom. Klasszikus, kortárs irodalmat egyaránt. Azoknak az íróknak a könyveit olvastam az elmúlt évben, akiknek a gondolatai megérintettek, elgondolkodtattak, szórakoztattak, az adott helyzetben segítettek talpra állni, haladni, probléma esetén hozzásegítettek annak megoldásához. Gyakran volt/van ez így szépirodalmi művek, novellák, versek esetében is. Az olvasott szövegeknek köszönhetően értem meg a dolgok természetét, értelmezésre ad lehetőséget, táplálja a lelket, szellemet. Az elmúlt hetekben sok kellemes órát töltöttem Grendel Lajos, Dobos László, Milan Kundera, Egressy Zoltán, Márai Sándor, Fellingner Károly, Kosztolányi Dezső, Tari Annamária, Luzsi Margó műveinek a társaságában.

No. 21

könyv

ZOMBIAPOKALIPSZIS A KÖZÉPKORBAN

Bese Bernadett

Vajon hogy nézne ki egy zombiapokalipszis a tizennegyedik században, ahol a lovagok még talpig vasban, hatalmas buzogányokat lóbálva szaladgálnak a bástyarendszerek tetején? Erre a kérdésre keresi a választ Bíró Szabolcs a legújabb kötetében. A csalóközi szerzőnek nem idegen ez a korszak, az elmúlt nyolc évben hét kötete jelent meg, amely a középkorban játszódik: az Anjouk-sorozat első hat kötete, és az ehhez tartozó előzményregény, a *Non nobis Domine*. A szerző tizenöt kötetben tervezi feldolgozni a tizennegyedik század magyar történelmét, elsősorban Anjou Károly és Anjou Lajos uralkodását. Bíró Szabolcs, miután megír három kötetet az Anjouk-sorozatból, mindig tart egy kis pihenőt, és valami teljesen újjal foglalkozik. Ebben az esetben a hatodik könyv megjelenését azzal ünnepelte, hogy megírta a *Lázár evangéliumát*, ami tavaly áprilisban jelent meg.

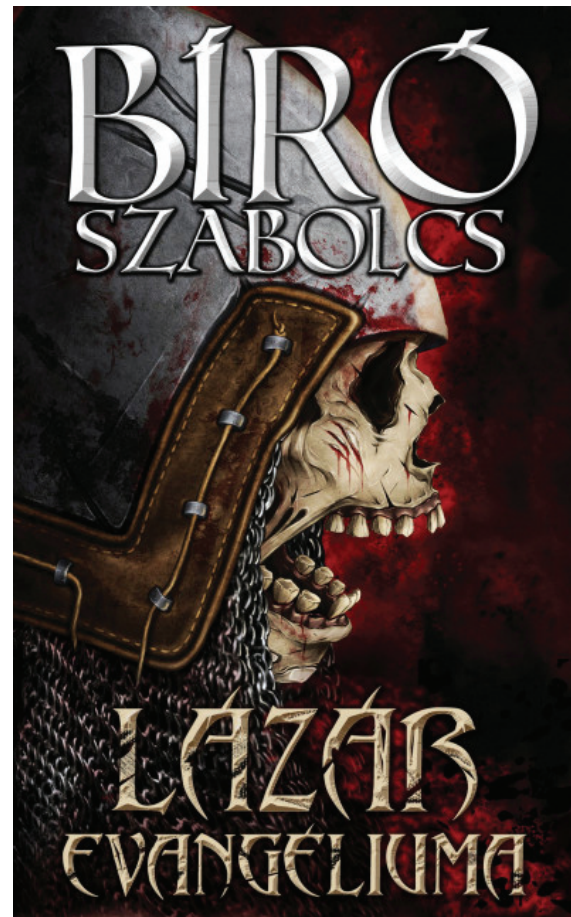
Bíró Szabolcs nem ment szabadságra, sem a történelmi keretet, sem jól ismert karaktereit nem küldte vakációzni. Találkozhatunk Anjou Lajossal és testvéreivel, Istvánnal

és Kálmánnal, Piast Erzsébettel, Toldival és Lackfi vajdával. Ezen kívül viszont teljesen elszabadul a szerző fantáziája. Sokkal több történik annál, hogy a pestis helyett a zombivírus terjed el Európában. A zombi témakört mind a filmek, mind a könyvek terén rengeteg szerző körüljárta már, mindenki próbált valami sajátosat hozzátenni a témához, de talán ennyire messzire az alapoktól és a fősodor-tól kevesen merészkedtek. A középkorban, ahol a fertőző betegségekről még semmit sem hallottak, az anatómiai ismeretek pedig kimerültek annyiban, amit az állatokról tudtak, lőfegyver és információs háló nélkül pillanatokon belül elterjed a fertőzés. A hírnökök nem elég gyorsak, hogy időben figyelmeztessék a várakat és falvakat, a királyi udvar kétségbeesetten próbál új központot találni, ahonnan az országot újra fel lehet építeni, és próbálnak rájönni, hogyan lehet megölni az élőhalottakat, miközben folyamatosan vesztik el szeretteiket, bajtársaikat.

A *Lázár evangéliumában*, melynek alcíme *Apokrif történelmi rémlátomás*, nem

spórol a szerző sem a véres jelenetekkel, sem az izgalmas karakterekkel. A részletesen kidolgozott történelmi környezetben remekül elhelyezett zombik egyáltalán nem tűnnek ki. Az, ahogy megjelennek, ahogyan az emberek lépcsőről lépcsőre ismerik meg őket, és ahogy a túlélést tanulják, teljesen logikus. Nem kezdenek el baktériumokról, fertőzésről vagy nem korhű dolgokról filozofálni a karakterek. Végig a középkorban maradunk, annak megfelelően reagálnak a szereplők. Annak ellenére, hogy a szerző a koronavírus kínai megjelenése előtt már fél évvel elkezdett dolgozni a köteten, rendkívül meglepő ugyanolyan túlélési és megelőzési módszerekről olvasni, mint amilyenekben tavaly márciustól élünk. Az élelmiszerek felhalmozása, tartalékok létrehozása, karantén, távolságtartás, és a helyenként kétségbeesett megoldás keresés egy világméretű problémára, mind megjelennek a kötetben. Szembesülünk a félelmeinkkel, és hitet meríthetünk a lovagok dicső helytállásából.

Bátran ajánlom a *Lázár*

evangéliumát minden tizenöt év feletti olvasónak, azoknak is, akik nem olvastak eddig még semmit a szerzőtől, és azoknak is, akik nincsenek otthon a történelmi regény zsánerében. Rendkívül

izgalmas, szórakoztató olvasmány, ha egy kis borzongásra és félelmeink legyőzésére vágyunk.

Bíró Szabolcs: Lázár evangéliuma, Athenaeum Kiadó Budapest, 2020

PRIVÁT ATMOSZFÉRA

Ollé Tamás

A magyar nyelv értelmező szótára szerint az atmoszféra kifejezés átvitt értelemben való használata *szellemi légkört, (köz)hangulatot, környezetet* jelent. Innen nézve pedig nem is találhatnánk jobb kifejezést Veres Erika tavaly megjelent, *Duett a sárban* című első kötetének jellemzésére.

A kötet egy sajátos koncepciót követ azáltal, hogy a költő javarészt cím nélküli verseket, versszakokat sorakoztat fel, épít egymásra – ezzel egyfajta füzért létrehozva, amelynek ugyanakkor nem látjuk az elejét, sem pedig a végét. Csupán bekapcsolódunk a folyamatba, a táncba, amelyhez a parkettét ezek az epizódjellegű töredékek szolgáltatják.

A versek olvasása közben egyfajta sajátos hangulat kerít hatalmába, ugyanakkor ezt az atmoszférát nem könnyű körülírni. Sőt, igazság szerint lehetetlen, mivel minden olvasó saját maga belső világa szerint éli meg ezt az érzelmekkel telített utazást, ezt a táncot, amelyen az egyes

strófák végigvezetnek bennünket. Számomra valahol itt nyer értelmet a kötet címe és borítója is. *Duett a sárban*, hirdeti a cím, miközben a könyv borítóján egy magányos nő sziluettje látható. A költő táncra hívja az olvasót, hogy bevezesse saját világába, és hogy segítse őt annak a bizonyos privát atmoszférának a megteremtésében – vagy épp megtalálásában.

„Ókori mecsetfalba vésett / finomszemcsés homlokzatdisz. Ilyen vagy.”

Néhány vers esetében halmozással, esetenként pedig látszólagos költői túlzással találjuk szemben magunkat. Egy pillanat erejéig úgy érezheti az olvasó, hogy a költő belesik a túldíszítettség, a költői képek minél konkrétabban való ábrázolásának hibájába. Mindez azonban csupán pillanatnyi illúzió, amely füstként illan el azt követően, hogy végigolvastuk a szóban forgó sorokat. Veres Erika az előbb említett látszólagos problémát sajátos ritmikával teszi sem-

missé, a verssorok áradata és lendülete pedig a versek zeneiségét erősíti.

„szennyeződések futnak / szét ereimben / tétlen tárgyak szégyentelen sokasága közt / hozzámc sillámlik egy eltévedt / úrhajóroncs.”

A költő képekkel ábrázol színeket, erős és halovány árnyalatokat, amelyek megteremtik a tökéletes privát atmoszférát. Privát, mert a verssorok az olvasó emlékeiből, személyes élményeiből (és valahol titkon őrzött vágyaiból) gyúrnak össze, hozzák létre azt a sajátos hangulatot, ami az egész kötetet jellemzi.

„boltívek alatt kaszál a szél, / elringatja testéből lett testét / a forma”

Veres Erika versei egy olyan emléket idéznek fel bennünk, amely lehet, hogy meg sem történt. Egy olyan helyre emlékeztetnek bennünket, ahol sohasem jártunk. Nincs kezdet és nincs vég. Onnantól kezdve, hogy kinyitottuk a könyvet, belépünk a táncba, és valóban nincs megállás.

Nem ismerjük sem a múltat, sem pedig a jövőt. Csak a jelen számít. Csakis a tánc.

Veres Erika: Duett a sárban, Kalligram Kiadó, Pozsony, 2018

novella

SZEMLE

Ujjával pöckölte a karórát, egyszerű-kétszer, semmi. Anyyira nem romolhatott el a szeme, hogy ne látná a nagy, fekete másodpercmutató mozgását. Lemerült az elem, gondolta Godena Tamás. A folyosói hangokból sejtette, jön a nagyvizit. A professzor öt percig állt kórlappal a kezében az ágya előtt, nézegette a görbéket, és közölte, holnap reggel műtik. Időnként Gode-nára pillantott. Nyugodt lehet, a legjobb tanítványom műti, én csak asszisztálok. Lehet, hogy nem tudunk segíteni a bal szemén, de később azzal is foglalkozhatunk, ott rontani nem lehet. Ne féljen, minden rendben lesz. Biccentett, majd távozott a kórteremből.

Godenát szeme fényének nevezte az anyja, született Grúber Anasztázia. Sokáig nem derült ki, hogy Anasztázia csak a mostohája. Tamás édesanyja, Koszorús Rozália, akit fia sohasem látott, állítólag Argentínában él, levelet sem ír. Grúber Anasztázia özvegyként nevelte fiát, fordításokból tartotta fenn a csonka családot, gyászát sosem adva fel. Férje légi balesetben vesztette életét. Az egy szem fiam, mutatta be büszkén örökbe-fogadott fiát Anasztázia. Miért mondd, hogy egy szem, kérdezte a fiú, amikor már

tudott számolni, két szemem van, ujjával is mutatta a kettes számot. Az egy szem egyetlen jelent, és te vagy az én egyetlenem és szemem fénye is. Utóbbi kifejezésre Tamás később sem kérdezett rá, amikor nevelőanyja már csak ezt használta.

Az egy szem kifejezés önmagát beteljesítő jóslattá vált, Tamást hétéves korában baleset érte, egy égő parázs sebesítette meg a bal szemét. Sokat rajzolt fél szemmel is, építésznek készült, de lebeszéltek, nincs jó térlátása. A rajz mellett a zene is jól ment, ezt a pályát választotta, fúvós hangszer szakon végzett a zeneakadémián, és diploma után felvették a város szimfonikus zenekarába. Nem kellett a kottája apró jeleire figyelnie, csak a karmester mozdulataira, minden a fejében zajlott. Koncert közben folyamatosan képeket látott, azok illusztráltak a zenét.

Felesége, Strasszer Veronika szabadidejében elkezdett festeni, kezdetben tájképeket, fényképszerűen élethűeket. Váratlanul abbahagyta a vászonra, papírra festést, és tűvékony ecsettel miniatűröket rajzolt tojásra, nem csak húsvétkor. Az ábrázolt képek egyre kisebbek lettek Tamás számára, a rossz szeme miatt

kivehetetlenné váltak. Szó-vá tette, ez a zsugorodó világ egyre nehezebben élvezhető, és a törékeny tojás nagyon érzékeny hordozó. Veronika duzzogva csukta be az ajtót férje orra előtt, amikor Tamás meg akarta nézni az újabb műveket. Később rájött, a tojásrajz tudat alatt talán a sikertelen terhességekkel függ össze, ez után igyekezett még kedvesebb lenni feleségéhez, de ez sem javított a kapcsolatokon.

Most Veronika ott fekszik a kórház szülészeten, ötödik hónaposan vetélt el, negyedszerre. Kislányuk lett volna. Amikor megtudta, hogy rövidesen megsz a szemműtétje, felesége még nem került kórházba, Tamás attól rettegett, ha nem sikerül a műtét, sose fogja látni a kislányát. A baleset óta bal szemére teljesen vak, jobb szeme néhány éve fokozatosan romlik. Megfelelő fény hiányában csak kontúrokat lát és egyre kevesebb színt. Ha becsukja a szemét, mintha filmet forgatna visszafele, ott sorakoznak a jelenetek, tele színnel, mozgással, mintha egy nagy vetítővászon előtt ülne. A meg nem született kislány képe a legaprólékosabb részletekkel keringett a fejében, nem csak csecsemőként látta.

Lehunyt szemmel órákon át nézte a belső képeket, kis idő után rájött arra, hogy nem csupán azt látja, ami korábban megtörtént vele, hanem új motívumokat. Vágyai testet öltöttek, főszereplője lett egy ismeretlen világnak, egyre élesebbek lettek a képek, és arra várt, talán nemsokára már háromdimenziós vetítés is lejátszódik a fejében, akkor még élethűbb lesz a látvány. Egyre gyakrabban ült csukott szemmel. Anyja és felesége is rászólt, nyissa ki a szemét, az orvos azt mondta, trenírozni kell a szemet, máskülönben a romlás gyorsabban következik be. Pihentetem, válaszolta minden alkalommal, és továbbra is csukva tartotta a szemét.

Korgó gyomorral feküdt a kórházi ágyon, nem tudta, hány óra van, este van vagy reggel, és egyáltalán nem bánta, hogy senki se látogatja. Veronika vigasztalanul fekszik a harmadik emeleten, látja könnyes arcát, ritkán lát rajta mosolyt. Tamás anyja jelenleg Párizsban van egy fordítói konferencián, holnapután érkezik. Neki kell közölnie vele a rossz hírt, hogy nem lesz unokája. Vajon lesz még akkor a szemén kötés? Jó lenne, ha nem kéne anyja kétségbeesett arcát látnia. Szemem

fénye, hallja az anyja hangját, a szembaleset óta Anasztázia ezt a szót mindig párás szemekkel ejtette ki, nagy sóhaj kíséretében. Tamás ilyenkor szó nélkül elfordult.

Megszólalt a telefonja, nem vette fel. Sejtette, ki telefonált, nem Veronika, ő sose hívja telefonon, mintha Tamásnak a fülével lenne baj. Az nem lenne baj, ha a fülére is süket lenne, támadt hirtelen ez a gondolata. Még egyszer megnézte az óráját, mintha abban reménykedett volna, hogy elindult. Nem mozdult a másodpercmutató. Tamás felnevetett, megállt az idő. Vagy a szeme romlott. Telefonja villogott, többször is, és a kijelzőn apró jel, sms-t kapott. Nem tudta kisilabizálni a szöveget, felnagyította, így se ment könnyen: Szemem fényének, a kicsinek most vettem a Lafayette-ben egy gyönyörű rózsaszín... a mondat közepén kikapcsolta a telefont. Felkelt az ágyból, kinyitotta a szekrényt, ruhái hiánytalanul ott lapultak. Felöltözött. Kint már sötét volt, de az is lehet, hogy nem jól látta. Sikerült a kórterem kilincsét hangtalanul lenyomni, léptei sem koppantak a padlón. A folyosón senkivel se találkozott. Nem tudta, merre van a lift, a lépcsőházat megtalálta. Óvatosan indult lefelé.

vers

Zalaba Zsuzsa

Utolsó vacsora előtt

Eget és földet feszítő pillanat,
forrás vize hűsíti torkodat.
Mézes-mázás kályhatüzek, arcokon szarkaláb,
kivert kutya a szív, hívogatja délibáb.

Lepke szárnya, ha eltakarja a napot,
zizzenő ágak közt meg-megriadok.
Rózse a párnája, szél a csutorája,
csipkebogyóval várja az utolsó vacsorára.

Erdei szellemek ringatják arcomat,
elbóbiskolnak fészükükben a madarak,
áldott a csend s az avar illata,
ruhátlanul, súlytalanul térek majd haza.

Ősasszony

Első gondolatod vagyok.
Fényességed koszorúja, az álmodott Ige.
Gyermekek a gyermekben,
rakott szoknyák redőiben rejtett fészek.
Mert az egyben is a részek

Az örök parázsban guruló gyöngyök szilánkjai.

Szkíta álom

Mágusok földjét érinti a szív,
íjfeszítő álmaink körbejárnak.
Parazsat eszünk, esőfátylak leszünk,
kötényeinkben diófák, ezeréves tájak.

Áldásaink és átkaink, erényeink és vétkeink,
égig érő, meg-meghajló, izzó és élő keresztjeink.

Magára marad

Ha a hó terít a fenyvesekre kabátot,
parazsat szór a vándor szíve
s megáldja a világot.
Didergő hajnalod, reszkető szárnyad,
átkozott félelmed, átkozott vágyad.
Pengeéles ujjak közt felnyársalódott idő,
ki marad magára, teremtett, Teremtő?

No 26

képzőművészet

A LEGFONTOSABB A TARTALOM, A GONDOLAT

Fábián Gergely

Fecsó Szilárd tornai származású, jelenleg Kassán élő képzőművész, tanár. 1967-ben született. A nyitrai Konstantin Filozófus Egyetemen diplomázott intermedialis művészetből, mesterei Rónai Péter és Miroslav Nitz voltak. Elmondása szerint gyermekkorában sok minden érdekelt, nem volt könnyű megtalálni a saját útját. Fiatal korában nagy hatással volt rá Szabó Ottó grafikusművész, akivel együtt jártak alapiskolába, később Nagy Viera, a szepesi Művészeti Alapiskola rajztanára tanította meg a vizuális nyelv kifejezőeszközeinek használatára. „Akitől felnőtt korban a legtöbb inspirációt és ösztönzést kaptam, és akinek tanácsára már tudatosan elindultam a művészi pályán, az a feleségem, Yvett. Mai napig sokat segít, támogat abban, amit csinálok” – mondja.

Fecsó Szilárd intermedialis művészettel foglalkozik, aminek az alapja a különböző képzőművészeti ágak, műfajok, médiumok közötti átjárhatóság. Nagyfokú szabadságot biztosít az alkotó számára, aki szabadon tud mozogni koncepciók, megközelítések, technikák között, tudja őket ötvözni. „Ebben az alkotási folyamatban a legfontosabb a kifejezendő tartalom, a gondolat, amely az én esetemben predestinálja a választott eszközt, médiumot. Van olyan tartalom, amit a legegyszerűbben a kollázs, az asszablázs, az installáció nyelvéen tudok megfogalmazni, de olykor vászonra, festékre, grafikai eszközökre van szükségem egy-egy gondolat megjelenítésére” – fogalmaz. Tartalmilag az emberi lélek viszonya, a lélek és a világ konfliktusa érdekli, az a kettősség – élet,

halál, hit, kétely, szeretet és az indulatból fakadó szeretetlenség –, amely jellemző emberi mivoltunkra. Tudatosan választja azokat a kifejezésformákat, amelyek segítenek a gondolatban megfogalmazott tartalom vizualizálásában, van, amikor harmónia, máskor a diszharmónia vagy a groteszk látásmód nyelvét alkalmazza.

Megtérése óta a legfőbb inspirációs forrása az abba vetett hit, hogy Isten képes átformálni életünket, ha engedjük. „Bármit tettünk, bárkinek okoztunk csalódást vagy botránkozást meggondolatlan tetteinkkel, szavainkkal, van belőle kiút. Ezt a személyes életemből fakadó felismerést próbálok alkotásaimon keresztül megfogalmazni” – mondja. Az utóbbi időben a tárgy és az ember kapcsolatát vizsgálja szakrális kontex-

A szerző felvétele

tusban, technikailag pedig a cianotípia képzőművészetén belüli felhasználása, valamint interaktív objektumok készítése foglalkoztatja. A koronavírus-járvány miatt sok más

képzőművészhez hasonlóan alkotásaival az online térben találkozhatunk, az idei tervei között pedig a tavaly elmaradt kiállítások bepótlása szerepel, amennyiben a helyzet engedi.

vers

Vajkai Miklós

Az Úr

Az időtlenség
Tabernákulumában
Mindennek helye
És küldetése van.

És tudom,
Hogy hová rejtezel.
És tudom,
Hogy honnan érkezel.

Mindig egy a forrás.

A fátyol
Lehullik arcodról.
Pőre vagy
És gazdagabb,
Mint bárki más.

Kristálytisztává válsz.
Kristálytisztává...
Majd eltűnsz a vélt
Messzeségben.

Az örökkévalóság
Kottapapírára
Komponált mű
Egyetlen véghetetlen
És végzetes dallam.

Akkor teljeseedik ki,
Ha elkészül
A legvégső VÁLTOZAT.

Nyolcadik vers

A virág egyetlen bimbóját nézd,
A nyíló szirmokat.
Születendő világ tanúja vagy.

Látod, ez a teremtés.
Kötetlen, derűs, természetes.
Ármány és kétely
Nem férhet hozzá.

Az árnyék és közhelyek
A túlparton hagyatnak.

Triptych III

visszatekintés

ESTERHÁZY JÁNOS, MINT METAFORA ÉS MÍTOSZ
120 éve született gróf Esterházy János

Tőzsér Árpád

A múltkoriban Cselényi Lászlóval Dobos Lászlóról, a néhány éve elhunyt jeles íróról, könyvkiadóról, irodalomszervezőről, politikusról beszélgettünk, amikor is a költő azt találta mondani, hogy Dobos László a mi időnk, a mi korunk Esterházy Jánosa volt. Meghökkenett, de el is gondolkodtatott a párhuzam. S távolról sem csak a mereksége miatt, sokkal inkább az lepett meg, hogy Esterházy János neve észrevétlenül a napi kommunikációnk része lett. Sőt úgy éreztem, ezzel az összehasonlítással Esterházy János neve, személyisége elindult a mitizálódás útján.

Mert mi a mítosz? J. L. Borges szerint történeté terebélyesedett hasonlat, metafora. De meg is fordíthatjuk a definíciót: a mítosz metaforává sűrűsödött történet. Itthon, az egykori Felvidék s a mai Szlovákia tájain, ha azt mondjuk, Esterházy

János, akkor sokan nemcsak a mártírhálált halt magyar politikus személyes tragédiájára, drámájára, keresztútjára gondolunk, hanem a szülőföld, az egykori Felvidék és későbbi Szlovákia magyarságának történetére, drámájára, keresztútjára is. S azokra az, Esterházy személyétől már akár el is vonatkoztatható küzdelmekre, arra a magas erkölcsiségre, s igen, arra a keresztény univerzalizmusra is, amellyel a politikus ezt a számbeli kisebbségbe szorult néptöredéket a két világháború közötti Csehszlovákiában, majd Szlovákiában minden lehetséges fórumon képviselte, védelmezte.

Érik az idő Esterházy János életének és nevének metaforává, mítosszá válásához. S minden megvan hozzá, hogy ebben a metaforában és mítoszban benne legyen a Trianonnal a nemzetestről leszakított csak-

nem milliónyi felvidéki magyar tragédiája, a II. világháború alatti és utáni megpróbáltatásai. Benne legyenek a kitelepítések, a vagonokban hányódásaink, a „málenkij robotra” hurcoltatásunk, a magyar Gulag gyötrelme, az iskoláinkért, kultúránkért, irodalmunkért folytatott küzdelmeink, s igen, benne legyen még az író-politikus Dobos László küzdelmes élete is.

S ha már megint az íróknál tartunk: egyidőben írói köreinkben gyakran volt téma az olyan nagy, reprezentatív szlovákiai magyar regény hiánya, amely művészi erővel, érvénnyel és történelmi hitellel dolgozna föl népcsoportunk nagy drámáját: az 1946/47-es csehszlovákiai etnikai tisztogatásokat, a felvidéki magyarok deportálását, kitelepítését, amely műre aztán úgy hivatkozhatnánk, ahogy mondjuk az örmény népirtás művészi erejű dokumentumára, a Musza Dagh negyven napjára (F. Werfel), a Gulag immár klasszikus drámájára, az Ivan Gyenyiszovicsra, vagy a nagy holokauszt-regényekre.

Ha valaki egyszer nekifogna egy ilyen regény megírásának, el tudom képzelni, hogy főhősét Esterházy Jánosról formázná, tőle kölcsönözné a figura erkölcsiségét, a halált is vállaló elvhűségét, a nemzetek barátságát hirdető következetes közép-európaiságát, nemzeti elkötelezettségét. Csak arra kellene a szerzőnek ügyelnie, hogy ne keverje össze a művészi és a doku-

mentáris hitelt. A kettő ugyanis a műalkotásban egyszerre nem működik, pontosabban: egyik a másik hitelét nagyon könnyen kioltja.

Mircea Eliade, a nagy mítosz-szakértő azt mondja: a nép emlékezete kétszáz évig őrzi a történelmileg hitelesnek mondható elbeszélést, utána már mesévé, mítosszá alakítja azt. Esterházy János élettörténete ahhoz még nagyon friss, hogy mitizálódhatott volna, de a legjobb úton van afelé.

A lexikonok, történelem-könyvek, monográfiák általában azt írják róla, hogy politikus volt. Ezt a minősítést Esterházy esetében nagyon félrevezetőnek találom – a régi magyar nyelv egy szép és találó kifejezésével inkább azt mondanám, hogy „közjóra született ember” volt. Most, ennek a közjóra született, mélyen hívő és minden tetteben

a keresztény humanizmus szelme által vezérelt embernek megállíthatatlanul folyik a boldoggá avatása. S a szülőhelyéhez közeli Alsóbodokon áll már az az emlékére épített kápolna, melynek kriptájában a hamvait tartalmazó urna helyet kapott. Az Esterházy-zarándokhelyként emlegetett kápolna- és kálvária-hegyen évente százak, sőt ezrek fordulnak meg.

Én 2016-ban jártam a hegyen, nem sokkal azelőtt, ahogy a kápolnát felszentelték. A befejezés előtt álló, de már akkor is majesztatikus épület sziklatömbök tetején állt, s nagy hatást tett rám. Úgy láttam, mintha a templom maga is a természet műve lett volna, s mintegy a szemem előtt nőtt ki, magasodott föl a teremtségből, az időből. Pontosan úgy, ahogy a mítoszok emelkednek, formálódnak ki a létezésből.

Az alsóbodoki Esterházy-zarándokhely kápolnája

vers

Zsille Gábor

Tranzit Felvidék

Gúta (1)

A tavacska fölött Európa
leghosszabb fahídja, több mint nyolcvan
méter, pácolt akác lábazata
évtizedek óta meg se moccan.

Ott vár engem a zsindeles tető
alatt egy férjezett nő csütörtök
este. Sejtethető, hogy serlegembe
néhány korty félédes vétket töltök.

Gúta (2)

A hídfőnél vár. (A februári
égbolt erőtlén fénye a roskadt
ártéri fák sötétjével lassan
elvegyül, szemben a viharos part,

elém dobál a töltésre mindent,
mi elmúlt, sután és elgyengülten
hever a sok kép, az ártéri fák
csak zúgnak.) Intek neki, megjöttem.

Eperjes

Ez nem a város – aprócska falu
Dunaszerdahely mellett, szinte nem
is látni a térképen. Tizenöt
éve itt mászkáltam, tekintetem

a templomtornyon, kocsni nélkül, busz
már nem volt, kihalt este, színtelen.
Te a szomszéd faluban aludtál,
megint nélkülem és megint velem.

Nyitra (1)

Rezané, mondtad, ezt fogjuk inni,
s a gyöngyöző korsóra mutattál.
Fejed fölött különös díszletek
a falon: ostor, szita, egy kaptár.

Néztem a mesterien csapolt sört:
barna és világos összezárva,
a két szín külön – s mikor elvegyült,
olyan lett, akár az izzó láva.

Nyitra (2)

Körbevezettél az óvárosban,
s ahol a magyar szakon végeztél,
az egyetemet is megmutattad.
Nagy szavakat mondtunk: hit, életcél.

A várdomb zugában romos boltív,
szlovákul ráírták: Lépjetek be!
Nem fogadtunk szót. Betoppanhattunk
volna pedig a közös életbe.

GYÜRE LAJOS ÜNNEPRONTÓ ÉNEKEI

Juhász Dósa János

„Csengő-bongó rímek / /holt mezején élek. // Fájdalomig finom / hangokon beszélnek / körülöttem ügyes // lantpergető, üres, // bohém rímlegények, // kiknek az én dalom // ünneprontó ének.” Imigyen mutatkozik be a faluról Ungvár és Kassa érintésével Pozsonyba érkezett Gyüre Lajos a Turczel Lajos szerkesztette *Fiatal szlovákiai magyar költők antológiájában*, 1958-ban. „Fülsértően fitymáló, affektáltan distanciált erőszakosság” – válaszol rá Fábry Zoltán a Res poeticában, s ezt a „faluról indulás-komplexumát” vágja a fejéhez tíz évvel később megjelent első verseskötetének egyik kritikusa, Mikola Anikó is. Másik bírálója, Kulcsár Ferenc, sokkal megértőbb hozzáállást mutat. Szerinte:

„Gyüre életképei, balladái megkapóak, csak akkor vész el a hangja, ha önmagáról próbál beszélni.” Holott Gyüre Lajos egész életútja lelkész bátyjával együtt a közösség szolgálatában telt el, s bizony tartalmazott váratlan fordulatokat. Egy, ma már a térképen nem létező faluból, Mokcsakerészről indult, a keleti végekről, egy olyan időben, amikor még az alapiskolai végzettséget sem volt könnyű megszerezni, nem még az érettségit. Gyüre Lajos előbb kovács-inaslevelet, végül Pozsonyban magyar–történelem szakos diplomát szerez, ott van a Magyar Főiskolások Művészegyüttese (mai nevén Ifjú Szivek), majd a kassai Thália Színház megalapításánál. 1968-ban Kassán Bé-

res Józseffel megrendezik az első magyar értelmiségi találkozózt, s a Varsói Szerződés csapatainak bevonulásakor megszervezik a Bodroghöz rádióállomást is. Később tanít, és dramaturgia a Tháliának is. Ekkor fordul a színpad, a drámaírás felé: mesejátékokat és történelmi színdarabokat ír, Apáczai Csere János és II. Rákóczi Ferenc életútjának egy-egy szakaszát veti papírra. Előbbiből rádiójáték lesz, az utóbbi Dráfi Mátyás jóvoltából ifj. Havasi Péter címszereplésével megéri a színpadi létet is. Bár versekkel egyre ritkábban jelentkezik, kikristályosodik vállaltan konzervatív, de korántsem anakronisztikus költészete, s a Lilium Aurum jóvoltából 70. és 80. születésnapján is megjelenik

egy-egy vékonyka kötet válogatott verseiből. S ha e rövid szöveget első versének felütésével kezdtük, akkor zárjuk be az utolsó, az életével számadást vető költő utolsó versének megidézésével: „Az út bezárult, és nincs tovább, // csak a bozót sűrűbb, eleven //

karám, tüskéje arcodba vág. // És nincs vissza, se előre már, // bezárult minden ajtó, ablak.” Gyüre Lajos, a „tálatumós ember”, aki minden ideg-száálával a felvidéki magyar közösségért létezett, 90 éve született.

Gyüre Lajos

Cigányok

Szemük vérekes hálójában
Ázsia sikátorai feszülnek,
de fekete kalapjukon
már Európa pora csillan.
Vonulnak szakadatlan,
nem köti őket sem ország,
sem nyelv, sem más apró
földi játék: Isten, Rend, Törvény.
Kívülállók. Csillagos homlokuk
felszántott mezőin
széplelkek hizlalják bánatuk.
Asszonyaik felnéznek rájuk,
s utánuk két lépéssel járnak,
cipelik kölyküik
vállon átvett kendőjükben,
akár ezer évvel innen.
Nyugtalan felrebbennek,
mint kik időtlen időkbén járnak,
húznak új tájakra
– űzött vadmadár-sereg –,
torokhangjukon bús nótákat
dúdolva viszik múltjuk,
sorsukkal összekötve mindhalálig.

1975

Akár

hamu is lehetnék.
Szálazó eső, szívdárvány
a semmi ködlő távolában,
rostán kihulló emlékezet,
két egyenes a végtelenben,
szavakról lekopott ékezet,
ránc a homloküreg falán,
földet fészülő szöges borona,
kerék alá szelíden simuló út,
százados fák tövén moha,
hús vizet adó gémeskút,
ódon pincék zamatos bora,
éltető friss erdei forrás,
csordát őrző ridegpásztorok
cserdítő szíjas ostora,
bozótos őskertben kereszt,
sovány akácos, mely a vándor-
homokban is gyökeret ereszt.
Imára hívó esti harangszó,
mikor a test omlón elpihen
– de csak fekszem ágyfehéren,
s számolom: percenként
hányat ver a szívem

2000

A tálatumós ember

Osztogat kinek-kinek, ami jár,
kérni se kell, csak jöjj, önként adja,
veheted kétmarékra, szabadon,
ne félj, csak jöjj, nem szól rád a Gazda.

Csak ad, osztogat békés mosollyal,
nem kérdez, csak néz, néz rád szelíden.
Megismered: keresztrel a vállán,
s néhány csepp vér szív tájon az ingen.

A tálatumós ember csak vár, vár,
és mondod magadban: ez is bolond,
osztogat, és nem kér vissza semmit,
úgy él, mint kit nem gyötör földi gond.

A tálatumós ember csak osztja
kincseit: szelíd mosolyt, a lélek
nyugalmát, és örömet, igazit,
s békét, békét, teljen a szív vélek.

A tálatumós hátán kereszt függ,
hordozza békével, és nem lázad,
még ha százszor is elesik, feláll,
arcán szelídség lakik s alázat.

Csak ad, osztogat békés mosollyal,
nem kérdez, csak néz, néz rád szelíden.
Megismered: keresztrel a vállán,
s néhány csepp vér szív tájon az ingen.

2008

zengőré

Gyüre Lajos bácsi, aki 2021. március 20-án lenne kilencvenéves, sok szép verssel és mesével gazdagította gyermekirodalmunkat. Utolsó kötete, amelynek a *Cirmos újabb kalandjai* címet adta, sajnos, már nem jelenhetett meg nyomtatásban. Mesénket ebből a kéziratból választottuk, fogadjátok olyan szeretettel, amilyen szeretettel ő gondolt mindig is legkisebb olvasóira.

CIRMOS SZERELMES LESZ

Gyüre Lajos

Cirmos megkérte Sára nénit, engedné ki egy kicsit levegőzni a kertbe. Kiment a kerítésen túlra, ám jött egy nagy fekete felhő, amelyből úgy zuhogott az eső, mintha dézsából öntötték volna. Egy terebélyes nyárfa alá húzódott be. Egy ideig nézegette a többi kis állatka izgó-mozgó életét, akik az eső elől szintén behúzódtak a fa alá, de alapjában véve unatkozott. Alig várta, hogy a nagy zuhé csendesedjen, egy kissé felszáradjon a pázsit, és elindulhasson a már sarjadó búzatáblák felé egerészni.

Mit ad isten, Pista bácsi, a falu krónikása éppen akkor szólt Sára néninek, hogy ő bizony meg szeretné emléteni írásában Cirmos esetét a városi rokonokkal. Sára néni mondta is neki:

– Csak keresse meg fiam, lement a kertbe egy kicsit szellőzködni. Megtalálja, ott szokott leskelődni az egerek után a szénáscsűr oldalában. Az igaz, széna már rég nincs benne, amióta szegény uram ott nyugszik az akácosban – mondta csak úgy magának. Nincs, aki lekaszalja azt a kevéske füvet a gyümölcsfák alatt.

Eszébe jutott, és ha már kigondolta, ki is mondja. Bár Pista bácsi fiatalabb volt, mint Sára néni, de nem merte tegezni, mert csak ritkán találkoztak. Így hát csak úgy, fű alatt – mint ahogy mondani szokás – megemlítette:

– Dolga mellett lám, maga is eljöhethetne lekaszalni azt a kevéske füvet, hogy lenne egy kis széna télire a kecskémnek. Ha nem átallná egy öreg özevegyasszonynak segíteni.

Alig hogy kimondta, már meg is bánta.

De Pista bácsi elengedte a füle mellett a hívó szót. Csak kifordult a konyhából, és elindult megkeresni Cirmost a csűr oldalában. Ám hiába szölongatta, Cirmos nem volt sehol. Kilépett a kerítésen túlra, hátha ott találja a nagy fa alatt. Sőt, Sára nénit is kihívta keresni Cirmost, hátha az ő szavára előjön valahonnan. De mindhiába. Cirmos elveszett. Előbb azt gondolták, hogy szólnak a falusi rendőröknek, vagy a tűzoltóknak, hátha belelépett valami nyúlász rabsic csapdjába, de aztán letettek róla. Gondolták, mire azok kikászálódnak a kocsmából, addig este lesz, és nem tudják

a sötétben megkeresni Cirmost. Megegyeztek abban, ha Cirmos előkerül, majd üzen Sára néni Pista bácsinak, akinek a lányai igen oda vannak a macskákért.

Az igazság az, hogy amikor elállt az eső, Cirmos elindult egerészni a zsenge búzaföldek felé. Alighogy odaért, talákozott egy gyönyörű kandúrmacskával, aki valószínű, hogy csak szellőzködni jött ki a szabadba, mert nem úgy nézett ki, mintha egerekre vadászna. Cirmos nem ismerte, bizonyára a szomszéd faluból vetődött ide szellőzködés közben. Csak most jöhetett ki nemrég, mert nem látszott rajta, hogy megázott volna. Bezzeg az ő bundája csapzott, összeállt, csak úgy meredezik összevissza. Az idegen macskának viszont gyönyörű sötétbarna szőre volt, gondosan megfésülve, úgy nézett ki, mintha most lépett volna ki a Németh Szilviék cicafodrászátából. Csak a nagy sárga szeme világított. „Igen – jutott eszébe Cirmosnak –, olyan, mint Lencsés Piroskának a szeme, amikor sárgaságot kapott.” Először mérgesen rámorogtak egymásra, mit keres ez az idegen macska a mi területünkön, de később összebarátkoztak. Sőt, annyira ment a barátkozás, hogy Cirmos meghívta őt Sára néni házába, bár még azt sem tudta, hogy ez az idegen macska ki fia-borja, sőt a nevét is elfelejtette megkérdezni bemutatkozáskor, amikor egymásra morogtak. De az idegen macska kérdezés nélkül is megmondta.

– Az én nevem Ákos. Tudod azért, mert ilyen sötétbarna szőrű vagyok. Különbö van keresztlevelem is. Sőt itt, ha megnézed, a fülemben, a bőröm alá be van téve egy csip.

– Mi az a csip? – kérdezte Cirmos. Az valami bolha? Mert engem néha nagyon csípnek.

– Ó, nem. Látom, egy kissé butuska vagy. Az egy olyan szerkezet, amely jelzi a gazdának, hogy hol vagyok, merre járok...

– Jaj, de cuki! – nekem is jó lenne egy ilyen!

– Azt nem kap minden korcs macska! – vetette ellen az idegen egy kissé lenézően.

– Akkor te egy jó családból származó, nemes macska vagy? – kérdezte Cirmos.

– Igen. A családfámat le

tudom vezetni egész a bizánci császárságig. Tudod, az én őseim már akkor jelen voltak a magyarok birodalmában, amikor még a Volga folyó környékén tanyáztak. A vezérüknek volt egy fiacskája, úgy hívták, hogy Álmoska. Ő is nagyon szerette a szép macskákat. Hát annak adta a bizánci császár ajándékba az egyik őstünket. Ez azt jelentette, hogy békében élt a két nép egymás mellett.

– Az már nagyon régen lehetett – szólt közbe egy kissé szomorúan Cirmos. – Bár én is sokszor vagyok álmos. Mit lehet tudni? Hátha én is abból a családfából származom!

– Az lehetetlen! – szólt az idegen. – A te szőröd nem olyan szép sima és egyforma színű, mint az enyém. Te egy egyszerű tarka macska vagy.

– Az csak azért van, mert nagyon megáztam – nézte csapzott szőrét Cirmos.

Kissé elbúsult, hogy neki nincsenek szülei, nem tudja vezetni a családfáját. És nem egyforma színű, sima a bundácskája. Ő talált gyerek. Még csak nem is zabi. Az anyját sem ismeri, nemhogy az apját. És a szőre is milyen cirmos.

– Igaz is! Téged hogy hívnak? – Cirmos.

– Az nem keresztnév. Csak a szőröd miatt. Más nincs?

– Nincs.

– Nem baj. Te szép vagy így is. Keresztnév nélkül is. Tettszel nekem. Éppen azért, mert ilyen tarka vagy – mondta az idegen macska.

– Te is nekem – szólt Cirmos. – Ha úgy akarod, meghívlak hozzánk egy tejbegríz vacsorára.

Az idegen macska azonban csak a kertkapuig kísérte Cirmost. Tovább nem mert menni. Félt, hogy Sára néni nem fogadja őt szívesen. Inkább megígérte, hogy majd este ad egy szép szerenád. Szívesen venné, ha Cirmos akkor lámpát gyűjtana, s ezzel jelezné, hogy hallja a zenét.

Így is történt. Amikor leszállt az este, Sára néni meg Cirmos lefeküdt, hogy kipihenje egész napi fáradságait. Egyszer csak megszólalt az éjjeli macskaserenád. Sára néni felült az ágyában, de nem kelt fel. Gondolta, majd csak elhallgat az éjjeli hősszerelmes. De az nem hagyta abba. Sőt, a szomszédos macskák is rátették úgy, hogy alvásról

tovább szó sem lehetett. Sára néni felkelt, megigazította az éjszakára leeresztett kontyát, hozzáfonta gyérülő hajához a vendéghaját, és kiment a konyhába, hogy lámpát gyűjt-hasson, és kiereszse az ajtóban álló Cirmost. Amint a Cirmos kiugrott az ajtónyíláson, mintha elvágta volna, elhallgatott az éjjeli zene.

– No, megvan már a boldogságod! – szólt, mintha Cirmoshoz beszélne. Szerelmes a lelkem! – dohogott magában. Ugyan mit csinálók én itt anynyi macskával, ha lefial nekem?

Úgy is volt. Cirmos még egynéhányszor kikéredzkedett éjszakai útjára, de aztán megnyugodott. Nem indult egerészni az éjszakai sötétségben. Megígérte Sára néninek és Pista bácsinak, hogy többé nem kóborol el a nagy fa alól. Meg mintha hízásnak indult

volna, sokszor elnyújtózott a suton. Lustálkodott.

Nemsokára Sára néni megtudta a lustálkodás okát. Cirmos hat hét múlva egy szép holdvilágos éjszaka négy kis-macskával gazdagította Sára néni portáját. Ott mozgolódtak vaklálva a suton a régi ruhákból kialakított jó meleg fészekben. Cirmos hiába nézegette, hátha egyforma sötétbarna, sima a bundácskájuk. Tarka cirmos volt valamenyny. Így hát nem lesz a fülükben csip, vagy hogy is mondta Ákos, az a bizánci macska, akit azóta se látott. De az is lehet, hogy csak nagyozolni akart a bizánci származásával. Ilyen kóbor macskától minden kitek. Bár az is lehet, hogy a gazdája nem engedi ki a mezőre levegőzni. Ki tudja?

Ezzel lezárult egy esztendőre Cirmos szerelmi korszaka.

Torony

iránytű – fiatal írók rovata

ANNUSKA

Az almafa alatti lócán üldögéltek.

– Miért így akarsz férjhez menni? Fiatal vagy és csinos.

– Anyám megesett, balkézről születtem. Zabi vagyok. A faluban csak ritkán mondják, de néha összesúgnak a hátam mögött. A falu szája nem felejt. Nem akarom megvárni, míg nem kellek senkinek. És maga?

– Volt egy lány. Szerettem. Katonaság alatt elhagyott. Akkor azt mondtam, sosem nőszülök meg. De meggondoltam magam, nem jó egyedül.

– Ennek mennyi ideje?

– Négy éve.

– Jár valakihez?

– Az özvegyasszonyhoz.

A férfi azt gondolta, ez élete legfurcsább beszélgetése. Két hete ismeri ezt a komoly, szép arcú, bogárszemű lányt, aki fél

év múlva a felesége lesz. Volt már dolga nőkkel. Asszonyokkal, lányokkal, akik évődtek vele, rebegtették szempillájukat, hozzábújtak, odaadták szájukat, testüket. De ilyennel még nem találkozott. Ez úgy kérdez, hogy nem lehet neki hazudni.

– Hány gyereket akar?

– Hármat. És te?

– Én is – mosolyodott el Annuska a beszélgetés alatt először.

– Akkor lesz dolgunk.

– Tudom, a keresztanyám elmagyarázta. Mama már túl öreg hozzá.

– Hát csókolni tudsz-e?

– Az is kell hozzá?

Az öblös férfinevetésre a kiskonyhából kinéztek az öregek. A férfi szülei és a lány nagyszülei, akik most először hagyták

kettesben a fiatalokat. Elégedetten mosolyogtak.

– Anyádról mit tudsz?

– Kétéves voltam, amikor elment dolgozni a városba. Hároméves koromban elvette Jožko bácsi. Van három gyerekük.

– Téged nem vett magához?

– Nagyapámék nem engedtek. Mikor megesküdték, anya állapotos volt. Mama azt mondta, a balkézről való gyereknek csak addig van becsülete, míg meg nem születik a saját.

– Nem bánod?

– Néha fáj. De mamáék mindent megadtak nekem. Nekik csak én voltam. Nagyapám eladta a határban a földet, abból fizette ki anyámat. Ez itt már az enyém – mutatott körbe a portán.

Hallgattak egy sort.

– Nem gondoltad meg magad?

– Nem.

– Nem félsz tőlem?

– Néha. De nagyapám azt mondta, maguk rendes emberek. Az anyja kedves lesz hozzám, az apja is. Szépen élnek együtt. Maga ezt látta otthon, nem lesz baj.

– Mamád mit mondott?

– Hogy rajtam is múlik.

Megint hallgattak.

– Jegybe mit vegyek?

– Varrógépet. Azt mondják, ügyes vagyok. Megvarrom a gyerekek ruháját. Ha nagyobbak lesznek, talán másoknak is. Azt hallottam, nincs a falujában varrónő.

Ez mindenre gondol – mosolyodott el a férfi.

– Te nem akarsz tőlem kérdezni semmit?

– Mi a hibája?

Vajon megértené – tűnődött magában a vőlegényjelölt –, ha azt mondanám, olyan bolond vagyok, hogy még az özvegyasszonynak is elhiszem, ha csókol, csak én vagyok neki, pedig a fél falu hozzájár? De csak annyit mondott: – Magamnak való vagyok!

– Dehogy! – fordult felé a lány, s arca felderült, mint eső után az ég. – Maga kedves meg szép a szeme is! – s kezét kezére tette, majd visszahúzta.

– Miért veszed el?

– Nagyapámék néznek.

– És ha nem néznének? – kérdezte vidáman. – Ott hagynád?

– Ott! – suttogta Annuska rákvörösen.

– Akkor jó!

KELLENE EGY KISLÁNY, ILUS!

Reggel fél négykor ő is felébredt az óracsörgésre. Hallgatta, ahogy az ura felöltözik.

– Mindened megvan?

– Meg.

– Táskád a kiskonyhában! – aztán a másik oldalára fordult, hogy aludjon még egy kicsit. Vagy gondolkodjon. Régebben ilyenkor felkelt kikísérni a férjét. Csókot váltottak, néha többet is a kellenél.

– Ne bolondozz, meglátnak!

– Ugyan ki? – szuszogta nyakába az ura.

– Lekésed a buszt.

– Majd bedudálnak.

Aztán valóban dudált a busz. – Látod, Borcsa, mikre nem gondolkodok? – kérdezte a tehéntől, mikor ötörk életette a vizes rocskát, majd komótosan elkezdett fejni.

Hatkor már tűz ropogott a kiskonyha sparthéjában. Vajas-szalámis kenyerek sorakoztak a tányéron, mellettük egy-egy bögre tej. Az anyósának szüretlen, ő így szereti.

Szerette ezeket a reggeleket.

– Mégiscsak kellene egy kislány! – sóhajtott fel hangosan.

Innentől kezdve sűrűbb lett a reggel. Meghallotta a kolompszót, kihajtotta Borcsát, rábízta a csordásra. Felkeltette a gyerekeket először, másodszor. Elindította őket iskolába, anyósával elosztotta a tennivalókat. Etetett, vizet hordott, feltette az ebédet. De közben mindvégig az a pillantás járt az eszében, amit férje szemében látott két hete, mikor kisbabát tartott a kezében.

A szomszéd fiatalasszony egyéves kislányát csitította,

s ők megálltak mellette egy szóra. Átvette ő is, majd a kicsi hirtelen az ura felé nyújtotta a kezét. Aztán csak nézte, nézte, ahogy a férfi egy dallamot dúdolva táncolni kezd karjában a csöppséggel.

– Elviszlek haza! – mondta, és arca ragyogni kezdett.

Hazaérve hozzákezdték az esti etetéshez. Az ölben, ahol senki sem látta őket, magához húzta és fülébe suttogott:

– Kellene egy kislány, Ilus! Egy tündérke, olyan, mint te! – és a régi tűz lobogott a szemében.

Nevetett, nevettek. Azt hitte, elfelejtődött a dolog, de két nap múlva lefekvés után megszólalt mellette a dörmögő hang:

– Nem gondoltad meg magad?

Újabb két nap múlva vacsora után átküldte fiait a nagyanyjukhoz. Őt leültette maga mellé, s a szemébe nézett:

– Apánk nemrég halt meg, kellene egy kis öröm a házban. A fiúk iskolások, mindenünk megvan. Gondold meg magad! Kellene egy kislány, Ilus!

Belenézett a jól ismert férfiarcha. Nem csak vágyat látott, reménykedést, hanem a holnap biztonságát is.

– Meggondolom – felelte halkan.

– Majd szólj!

– Majd szólok.

Ez járt Ilus fejében. Óvatos mozdulattal behabarta a bablevest, a sparhelt szélére húzta a fazekat. Már tudta. A fiúkat átköltözteti a kisházba, a padon megkeresi a kiságyat.

– Este szólok neki! – mondta mosolyogva magának.

Passió 12

iránytű – fiatal írók rovata

Ollé Tamás

Várjuk a tavalyi évet

távol gondolataimban,
az utolsó utáni mondatokban
érzem magam igazán otthon.

néha, amikor kialszik a lámpa fénye,
én magam sem veszem észre,
mennyi minden történik körülöttem.

magammal viszem és életben hagyom,
ezen a bizonytalan novemberi napon
a reményt, ami eddig is éltetett.

mikor az öledben vált alakot az este,
az esőben idéződik fel emléke
annak a pillanatnak.

séta közben annyi mindent látok tisztán,
hogy még az sem érdekel, hogy a
bakancslistám
már hosszú ideje üres.

csak úgy elrepülnek a hetek,
miközben annyi mindent köszönhetek
azoknak, akik velem maradtak.

felordítok, aztán betűket vetek,
 hogy ebben a káoszban a szeretetet
 megőrizzem neked.

akik most is küzdenek,
legyen ez egy üzenet, amely
ezúttal tényleg célba ér.

mert a ki nem mondott gondolatok,
és a meg nem tett lépések is
mindig ott lesznek velem.

és végigkísérnek majd egész életemen.

(2020)

nehéz ez most, csak
nézd, hogyan esik ma is minden
ki a kezemből, s a sok tehertől
széthasad rajtam még az ingem is –
te szomorú vagy, ő fáradt,
én talán mindkettő.

s arcom bár sápadt,
de bennem a lélek
még mindig elevenen ég,
mert az élet, úgy
ahogyan te is élted,
egészen csodás,
s volt idő, hogy átadd
annak minden pillanatát.

de hová tűntek az évek?
pillanat volt csupán?
s nem értem az egészet.

• • •

még mindig lennék vándor,
a sivár, puszta égen,
s néznék ki a fejemből,
magam mögött tudva
ezt a másik márciust.

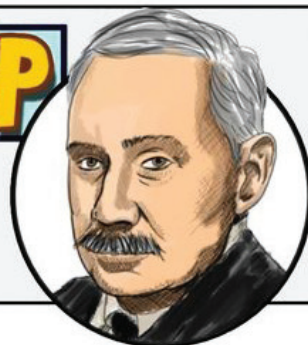
(2020)

képregény

Csillag Balázs

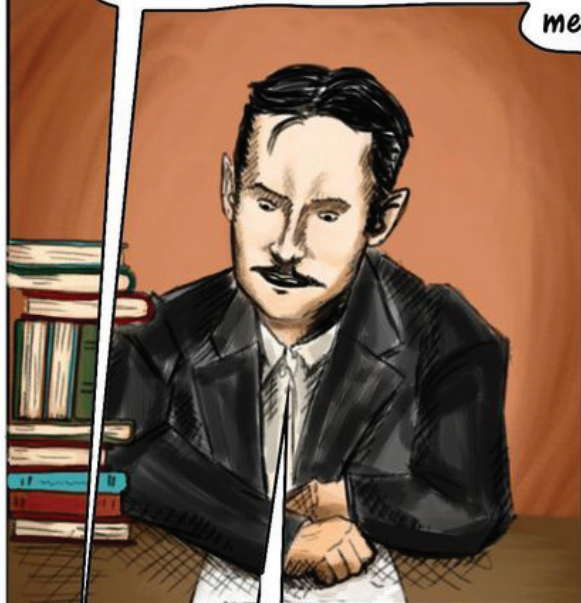
ALKOTÓK, KICSIT MÁSKÉPP

„Nem vagyunk mások, mint folytatásai a régi időnek, a lábnyomok továbbmennek ugyanazon az úton, jó szem kell hozzá, hogy megláthassa valaki, hol végződik az egyik nemzedék lábnyoma és hol folytatódik az új nemzedéké.” Krúdy Gyula

Krúdy Gyulával kapcsolatban, ha kedveli az írásait az olvasó, ha nem, egy elmondható: termékeny író volt.

Jókai teljesítményét szabta ki magának. Ha a hosszú órák után meg is pihent, néha épp csak megtornáztatta karjait, megropogtatta ujjait és rágyújtott sokadik Stambul cigarettájára.

„Az apám - büszke, nagyralátó ember - azt hitte,
hogy majd követ leszek Párizsban.
Az anyám szolgabíróét szeretett volna nevelni belőlem.
Egy napon aztán megszöktem a háztól.
Beálltam hírlapírónak Debrecenbe.”

„Hírlapírónak szöktem el a szülői háztól,
vidéki színésznőbe bolondultam, boldog voltam,
művész voltam, ittam, mulattam, szerettem,
nem is tudom, hogy mi történt velem...”

Hiányzik egy kötet, antológia a könyvtárából? Egy régebbi felvidéki szerző könyvére fáj a foga? Forduljon hozzánk bizalommal, segítünk a könyv beszerzésében. Jelentkezzen a **lilium@liliumaurum.sk** címen!

Évfordulók

Március 2-án tölti be 58. életévét **Csanda Gábor** irodalomkritikus, szerkesztő. A Fórum Kisebbségkutató Intézet kiadói igazgatója, a Fórum Társadalomtudományi Szemle főszerkesztője. Szöveggyűjtemények, tankönyvek szerzője, rengeteg szlovákiai magyar szerző könyvét szerkesztette.

Március 9-én lenne 76 éves **Bereck József** író, szerkesztő, műfordító. Cseh és szlovák nyelvről fordított. A Csallóköz regionális hetilap szerkesztője, majd vezető szerkesztője volt. Több elbeszélése és regénye megjelent, többek között az *Öregem, az utolsó, Vihar előtt, Pásztorórák*.

Március 15-én tölti be 83. életévét **Cselényi László** József Attila-díjas költő, műfordító, újságíró. Első verseskötete, a *Keselylábú csikókorom* 1961-ben jelent meg, ezt követték olyan kötetek, mint a *Kiegészítések Hérakleitoszhoz, Danubiana avagy Akik soha nem látták a tengert, Acetilén ágyak*. Több szlovák szerzőt is fordított, ezekből gyűjteményei is megjelentek *A pitypang mítosza, Cseresznyevirágok balladája* címmel.

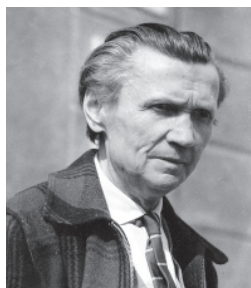
Március 18-án lesz 121 éve, hogy megszületett **Győry Dezső** háromszoros József Attila-díjas költő, író és újságíró. Újságíróként több publikációja jelent meg a Kassai Újságban, a Prágai Magyar Hírlapban, a Magyar Vasárnapban, a Losonci Hírlapban és a Kassai Hírlapban. 1937-ben megalapította a Csehszlovák Magyar Demokrata Írókört. 1939-től bujkálni kényszerült, előbb Beregszászon, majd Budapesten telepedett le. Első verskötete *Hangulatok és gondolatok dalban és prózában* címmel 1921-ben jelent meg. Ezt követték olyan verskötetek, mint *A láthatatlan gárda, a Hol a költő?, az Emberi hang*. Több regény szerzője, többek között *Az első honvédek, a Viharvirág, a Vérehulló szerelem, A vérvörös Vág*.

Március 20-án lenne 90 éves **Gyüre Lajos** költő, színműíró, irodalomtörténész és tanár. Hangjátékokat is írt, antológiákat, gyűjteményes köteteket állított össze, a kassai Thália Színpad művészeti vezetője és dramaturgja volt. Fontosabb kötetei a *Meditáció esőben, a Majális, a Pacsirta, a Hazajöttem és a Maradék*.

1910. március 27-én született **Peéry Rezső** író, publicista. A Sarló mozgalom egyik alapítója és vezéregyénisége. 1946-ban Magyarországra költözött, majd 1956 után emigrációba kényszerült. Ausztriában, majd Németországban talált új otthonra, a Németországi Magyar Írók Munkaközösségének alapítója és elnöke volt. Fontosabb művei: *Peremmagyarok az idő sodrában, Malomkövek, Európa önvédelme avagy Magánbeszéd az egyszemélyes hazáról, Eszmék és rögeszmék*.

Március 28-án tölti be 52. életévét **Z. Németh István** költő, író. Az Irodalmi Szemle, majd az AB-ART Kiadó, később az Atelier és a Szőrös Kő szerkesztője volt, jelenleg a Felvidéki Előretolt Helyőrség irodalmi melléklet szerkesztője. A kilencvenes években több hangjátéka, kabaréjelenete hangzott el a Szlovák Rádió magyar adásában. Első verseskötete, a *Rózsa és rúzs* 1992-ben jelent meg, ezt követték további verskötetek, mint a *Könnyűnek hitt ébredés, a Triatlon, a Csipetnyi fény*. Ezen kívül több gyermekverskönyv szerzője, mint például a *Hétre hét, hóra hó, a Gyerkőce, a Tündérvirág, a Hemperkőc, a Tigrisbukfenc*.

ONLINE KONFERENCIA FÁBRYRÓL

A Széphalomban működő Magyar Nyelv Múzeuma, a járványhelyzetre tekintettel, február 26-án online formában, videokonferenciaként tartotta meg Fábry Zoltánra emlékező, eredetileg tervezett tanácskozá-
sát *Fábry Zoltán igaza* címmel. Ez alkalomból *Ala-
bán Ferenc* egyetemi tanár, irodalomtörténész, *Batta
György* költő, publicista, *Hangácsi Zsuzsanna* könyv-
táros, irodalomtörténész, *Máté László* tanár, író, szak-
és közíró, *Petővári Ákos* tanár, irodalomtörténész,
Stumpfné Braun Zsuzsanna muzeológus, *Szaszák
György* publicista és *Tóth László* író, irodalom- és művelődéstörténész méltat-
ták a stószí író munkásságát, s azt a gazdag örökséget, melyet életműve és -pél-
dája jelent(het) a szlovákiai magyarság számára. Az online konferencián, erő-
sen rövidített formájukban elhangzott előadások a <https://www.facebook.com/nyelvmuzeum> és a <https://youtu.be/PjG2EGn7xEI> felületeken tekinthetők meg. Hamarosán azonban ezek eredeti formájukban és terjedelmükben, *Fábry '50. A stószí író igaza* címmel, a múzeum kiadásában, könyv alakban is megjelennek.

(t)

LAPSZÁMUNK SZERZŐI

Abafáy-Deák Csillag (1949) prózaíró	Nagy Erika (1961) prózaíró, a SZMÍT titkára
Balázs F. Attila (1954) Madách-nívó-díjas költő, író, műfordító	Ollé Tamás (1996) író, költő
Bese Bernadett (1996) író, szerkesztő, egyetemi hallgató	Reczai Lilla (1993) újságíró, szerkesztő
Csillag Balázs (1988) prózaíró, animátor	Tóth László (1949) József Attila-díjas költő, író, művelődéstörténész, szerkesztő
Fábián Gergely (1986) újságíró, szerkesztő, fotós	Tőzsér Árpád (1935) a Nemzet Művésze, Kossuth-díjas író, költő, műfordító
Fiala Ilona (1956) prózaíró	Vajkai Miklós (1950) író
Gágyor Péter (1946) Madách-díjas író, műfordító, rendező	Zalaba Suzsza (1970), költő, performer
Gyüre Lajos (1931–2018) költő, író, színműíró	Z. Németh István (1969) költő, prózaíró, szerkesztő
Juhász Dósa János (1969) színházi szakember, újságíró	Zsille Gábor (1972) József Attila-díjas költő, műfordító
Juhász Eszter (1968) prózaíró	
Nagy Attila (1975) újságíró, szerkesztő, helytörténész	Lapszámunkat Fecsó Szilárd műveivel illusztráltuk.

rejtvény

REJTŐ JENŐ NYOLC IRÁNYBAN

Rejtvényünkben Rejtő Jenő 41 regényhősének nevét rejtettük el nyolc irányban. A ki nem húzott betűk összeolvasva adják a megfejtést, egy újabb ismert regényalak nevét. A megfejtéseket március 31-ig várjuk a **lilium@liliumaurum.sk**-ra. A helyes megoldók között értékes könyvcsomagot sorsolunk ki. Februári rejtvényünk nyertese Demin Emil (Bős). Gratulálunk!

(BEN) WALTER	KROKODIL	SZIVAR
(FÜLIG) JIMMY	KVANG	TEDDY
(GUSTAV) BAHR	LAMÉTER (KAPITÁNY)	THEO
(TOM) LEVEN	LEVIN (MESTER)	TIVALD PENCROFT
BABETTE ANYÓ	MAUD	TOM BRADLEY
BUNKÓ	PISZKOS FRED	TÖRÖK (SZULTÁN)
CSÜLÖK	POTRIEN (ÖRMESTER)	TUSKÓ HOPKINS
FÁRAÓ	RÉZLÁB	VANEK B. EDUÁRD
GALAMB	RONGY ELEK	VELŐ
GOMB RIZA	ROZSDÁS	WIRTH (KAPITÁNY)
GORCSEV IVÁN	RÜCSÖK	YVETTE
KIRÚG HÜMÉR	SENKI ALFONZ	
KÖLYÖK	SIR EGMOND	
KORN (ATYA)	SNYDER	Készítette: Z. Németh István
KRATOCHVILL		
KRÉTA		

N T P C K I R Ú G H Ü M É R B S
E E I L S Ö A Z I R B M O G A Z
V P P V A Ü Y M M I J S N N B I
E A I Z A M L L I T N A Á T E V
L L N S N L É Ö Ö I V V O K T A
F T L E Z O D T K K I M E Ö T R
D Á E I K K F P E V B A H R E É
K N R D V B O L E R E U T Ö A Z
A R O A D H E S A N Ü L N T N L
N O O M Ó Y C D F I C C Ö K Y Á
E K S K G R L O U R K R S O Ó B
I F S N O E E E T Á E N O Ö É M
R U O G Y D R T V A R D E F K A
T R M A U D I I L I R D L S T L
O Y V E T T E L S A N K R É T A
P S Á D S Z O R I A W I R T H G